

Sijaishuollon onnistumisen tekijät ja haasteet

Timerhan Järvinen

Opinnäytetyö, ylempi AMK

Joulukuu 2024

Sosiaali- ja terveysala

Projektijohtamisen tutkinto-ohjelma (YAMK)

Järvinen, Timerhan

Sijaishuollon onnistumisen tekijät ja haasteet

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. marraskuu 2024, 40 sivua.

Projektijohtamisen tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö YAMK

Julkaisun kieli: suomi

Julkaisulupa avoimessa verkossa: Kyllä

Tiivistelmä

Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena oli selvittää sijaishuollon onnistumisen tekijöitä ja haasteita lastensuojelussa. Tutkimuksessa pyrittiin keräämään ja analysoimaan olemassa olevaa tietoa, jotta saataisiin kattava ymmärrys siitä, miten erilaiset tekijät vaikuttavat sijaishuollon onnistumiseen ja millaisia haasteita siihen liittyy. Tavoitteena oli tarjota kokonaisvaltainen näkemys sijaishuollon nykytilasta ja mahdollisuuksista kehittää sitä edelleen.

Tutkimus toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Aineistona käytettiin tieteellisiä artikkeleita ja raportteja, jotka käsittelivät sijaishuollon eri näkökulmia ja haasteita. Lähteet valittiin niiden relevanssin, ajantasaisuuden ja tieteellisen laadun perusteella. Tiedonkeruussa hyödynnettiin monipuolisesti eri tietokantoja ja kirjallisuutta. Aineisto analysoitiin teemoittain, mikä mahdollisti keskeisten tekijöiden ja haasteiden systemaattisen tarkastelun.

Sijaishuollon onnistumiseen vaikuttavat tekijät ovat moninaiset. Keskeisiä tekijöitä ovat lapsen etu ja tarpeet, vahva tuki ja ohjaus sijaishuollon aikana sekä sijaishuollon laadun ja vaikuttavuuden jatkuva arviointi. Lapsen edun toteutuminen vaatii yksilöllistä lähestymistapaa, jossa otetaan huomioon lapsen henkilökohtaiset tarpeet ja olosuhteet. Vahva tuki ja ohjaus korostavat ammattilaisten roolia ja tarvetta jatkuvaan vuorovaikutukseen lapsen ja hänen perheensä kanssa. Lisäksi laadun ja vaikuttavuuden jatkuva arviointi mahdollistaa sijaishuollon kehittämisen vastaamaan paremmin lasten tarpeita.

Lisäksi haasteina nousivat esiin lapsen oikeuksien toteutuminen, sijaishuollon henkilöstön kohtaamat haasteet sekä jatkuvuuden ja vakauden puute sijaishuollossa. Lapsen oikeuksien toteutuminen on usein monimutkaista, ja se vaatii selkeää lainsäädäntöä sekä käytännön toimia oikeuksien varmistamiseksi. Sijaishuollon henkilöstön kohtaamat haasteet liittyvät usein työkuorman suuruuteen, riittämättömään koulutukseen ja resurssien puutteeseen. Jatkuvuuden ja vakauden puute voi heikentää lapsen turvallisuuden tunnetta ja luottamusta sijaishuoltojärjestelmään.

Sijaishuollon onnistuminen edellyttää monialaista yhteistyötä, ammattitaitoista ja vakituista henkilöstöä sekä riittäviä resursseja. On tärkeää kehittää sijaishuollon käytäntöjä ja palveluita siten, että ne tukevat lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tämä tarkoittaa muun muassa lapsilähtöisten menetelmien käyttöönottoa ja perheiden aktiivista osallistamista sijaishuollon prosesseihin. Tulevaisuudessa tulisi panostaa erityisesti työntekijöiden koulutukseen, monikulttuurisuuden huomioimiseen sekä lasten ja perheiden osallisuuden lisäämiseen sijaishuollon prosesseissa.

Avainsanat (asiasanat)

Sijaishuolto, lastensuojelu, lapsen etu, moniammatillinen yhteistyö

Järvinen, Timerhan

The success factors and challenges of foster care

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, november 2024, 40 pages.

Master`s Degree Programme in Project Management

Permission for open access publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

The aim of the literature review was to identify the factors contributing to the success and challenges of foster care in child protection. The study sought to collect and analyze existing information to gain a comprehensive understanding of how various factors influence the success of foster care and what challenges are associated with it. The objective was to provide a holistic view of the current state of foster care and the possibilities for further development.

The study was conducted as a descriptive literature review. The material consisted of scientific articles and reports addressing different perspectives and challenges of foster care. Sources were selected based on their relevance, timeliness, and scientific quality. Various databases and literature were comprehensively utilized for data collection. The material was analyzed thematically, which allowed for a systematic examination of key factors and challenges.

The factors influencing the success of foster care are diverse. Key factors include the child's best interests and needs, strong support and guidance during foster care, and continuous evaluation of the quality and effectiveness of foster care. Ensuring the child's best interests requires an individualized approach that considers the child's personal needs and circumstances. Strong support and guidance highlight the role of professionals and the need for continuous interaction with the child and their family. Additionally, continuous evaluation of quality and effectiveness allows for the development of foster care to better meet the needs of children.

Challenges identified include the realization of children's rights, challenges faced by foster care personnel, and the lack of continuity and stability in foster care. The realization of children's rights is often complex and requires clear legislation and practical measures to ensure these rights. Challenges faced by foster care personnel often relate to the high workload, insufficient training, and lack of resources. The lack of continuity and stability can undermine the child's sense of security and trust in the foster care system.

The success of foster care requires multidisciplinary collaboration, skilled and permanent staff, and sufficient resources. It is important to develop foster care practices and services to support the overall well-being of children. This includes the implementation of child-centered methods and the active involvement of families in foster care processes. Future efforts should particularly focus on staff training, consideration of multiculturalism, and increasing the participation of children and families in foster care processes.

Keywords/tags (subjects)

foster care, child protection, child`s best interest, multidisciplinary collaboration

Sisältö

1	Johdanto	2
2	Opinnäytetyön tietoperusta.....	4
2.1	Lastensuojelun prosessi ja tavoitteet.....	4
2.2	Sijaishuollon monimuotoisuus ja vaikutukset lapsen elämässä	9
2.3	Moniammatillinen yhteistyö	11
3	Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	12
3.1	Tutkimuksen tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset	12
3.2	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus.....	12
3.3	Aineiston analysointi	16
4	Kirjallisuuskatsauksen tutkimustulokset.....	17
4.1	Keskiössä lapsen etu ja tarpeet.....	17
4.2	Vahva tuki ja ohjaus sijaishuollon aikana.....	18
4.3	Sijaishuollon laatu ja vaikuttavuuden arviointi	19
4.4	Lapsen oikeuksien toteutuminen.....	21
4.5	Sijaishuollon henkilöstön haasteet ja monikulttuurisuus	23
4.6	Jatkuvuuden ja vakauden puute sijaishuollossa	24
5	Pohdinta.....	26
5.1	Tulosten pohdintaa	26
5.2	Eettisyys.....	29
5.3	Luotettavuus	30
6	Johtopäätökset ja kehittämissuositukset lastensuojelulle	32
6.1	Jatkotutkimusehdotukset.....	33
	Lähteet	35
	Liitteet	39
	Liite 1. Hakutulos.....	39

Taulukot

Taulukko 1. Taulukko 1. PRISMA-kriteeristön avulla arvioidut hakutulokset

1 Johdanto

Opinnäytetyössä käsitellään sijaishuollon onnistumisen tekijöitä ja haasteita. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on kerätä yhteen erilaisia tutkimuksia, ja tulkita niiden tuloksia kokonaisvaltaisesti, jotta voidaan saada ymmärrys siitä, miten erilaiset tekijät vaikuttavat sijaishuollon onnistumiseen ja millaisia haasteita sijaishuoltoon liittyy. Kirjallisuuskatsauksen avulla pyritään tunnistamaan myös mahdollisia tutkimus aukkoja ja antamaan suuntaviivoja tuleville tutkimuksille sijaishuollon alueella (Salminen 2011, 3–4).

Tämän kirjallisuuskatsauksen taustalla vaikuttaa laajempi yhteiskunnallinen merkitys, joka liittyy sijaishuollon vaikutuksiin, lasten hyvinvointiin ja tulevaisuuteen. Lastensuojelun ja sijaishuollon järjestelmän toimivuus voi heijastua suoraan yhteiskunnan kokonaisvaltaiseen toimivuuteen. Lisäksi on selvää, että parempi ymmärrys sijaishuollon onnistumisen tekijöistä ja haasteista on välttämätöntä kehitettäessä tehokkaampia ja lapsilähtöisiä palveluita. Tämä taas voi omalta osaltaan merkittävästi parantaa sijaishuollossa olevien lasten ja nuorten elämänlaatua sekä vahvistaa heidän tukiverkostojaan. Aiemman tutkimuksen (esim. Bardy 2013) perusteella on tunnistettavissa ongelmakohtia ja aukkoja sijaishuollon ymmärtämisessä ja toteuttamisessa. Näitä voivat olla esimerkiksi sijaishuollon laadun arvioinnin haasteet, sijaishuollon palveluiden monimutkaisuus tai lapsen tarpeiden tehokas huomioiminen sijaishuolto järjestelmässä. Tämä korostaa tarvetta jatkotutkimukselle sekä nykyisten käytäntöjen ja palveluiden kehittämiseksi.

Sijaishuollon onnistumisten ja haasteiden ymmärtäminen on tärkeää, koska se voi parhaassa tapauksessa auttaa ymmärtämään nykyistä sijaishuoltojärjestelmää ja tätä kautta edistää lasten ja nuorten hyvinvointia. Tutkimuskysymysten valinnassa on otettu huomioon sijaishuollon kokonaisvaltainen näkökulma, joka kattaa sekä onnistumisia, että haasteita.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen taustalla on halu selvittää, millaiset tekijät ovat keskeisiä sijaishuollon onnistumisessa. Tämä voi auttaa tunnistamaan ne voimavarat ja toimintamallit, jotka edistävät sijaishuoltoprosessia ja lasten hyvinvointia sijoituksen aikana. Onnistumiseen vaikuttavat tekijät voivat kattaa esimerkiksi sijaishuollon ammattilaisten osaamisen, perheen tukemisen, sijoitetun lapsen yksilölliset tarpeet ja sijaishuoltoprosessin kokonaisvaltaisen suunnittelun ja seurannan.

Toisen tutkimuskysymyksen taustalla on tarve tunnistaa ja ymmärtää haasteita, joita sijaishuoltoon liittyy. Tämä on tärkeää, jotta voidaan kehittää toimivia ratkaisuja parantaa sen toimintaa. Haasteet voivat liittyä esimerkiksi sijaishuollon jatkuvuuden turvaamiseen, lapsen oikeuksien toteutumiseen ja sijaishuollon henkilöstön haasteisiin. Tutkimuskysymysten avulla pyritään saamaan kokonaisvaltainen kuva sijaishuollon tilanteesta ja lisäämään tietoa sijaishuollon kehittämisestä ja tukemisesta.

Kirjallisuuskatsauksen avulla pyritäänkin tukemaan tulevia tutkimuksia antamalla suuntaviivoja ja inspiraatiota sijaishuollon kontekstissa. Kokonaisvaltaisen näkökulman tavoittelu eri tutkimusten tulosten tulkinnassa auttaa hahmottamaan sijaishuollon monimutkaisuutta ja tarjoaa perustan suunnitelmallisemmalle lähestymistavalle sijaishuollon kehittämiselle. (Salminen 2011, 4–5.)

2 Opinnäytetyön tietoperusta

2.1 Lastensuojelun prosessi ja tavoitteet

Lastensuojelulaki (417/2007) tuli alun perin voimaan vuonna 1983, mutta sen rakenteeseen ja sisältöön tehtiin merkittäviä muutoksia vuonna 2008. Näissä uudistuksissa hallinto-oikeudelle annettiin päätösvalta huostaanottoasioissa, erityisesti silloin, kun huostaanottoon liittyi vastustusta. Tämä muutos vahvisti lapsen oikeusturvaa ja teki päätöksenteosta läpinäkyvämpää ja oikeudenmukaisempaa. Lisäksi ennaltaehkäisevien palveluiden merkitys nostettiin keskiöön, ja nämä palvelut ovat edelleen olennainen osa lain toimeenpanoa. Ennaltaehkäisevät lastensuojelupalvelut tähtäävät siihen, että lapsen hyvinvointi ja oikeudet voidaan turvata mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ilman lastensuojelun aktiivista puuttumista. (Lastensuojelulaki 417/2007).

Lastensuojelulaki (417/2007) ohjaa tarkasti lastensuojelun toimintaa ja määrittelee sen keskeiset tavoitteet ja periaatteet. Lain tavoitteena on turvata lapselle suotuisa kasvuympäristö, edistää lapsen tasapainoista ja monipuolista kehitystä sekä taata erityinen suoja lapsille, joiden kasvu ja kehitys ovat vaarassa. Laki korostaa, että lasten oikeuksien turvaaminen ei ole ainoastaan viranomaisien vastuulla, vaan yhteiskunnan tulee yhdessä huolehtia siitä, että lapsia kohdellaan tasapuolisesti ja että heidän oikeutensa toteutuvat. Vaikka lapsen ensisijainen kasvatusvastuu on vanhemmilla ja huoltajilla, heidän apunaan toimivat erilaiset yhteiskunnan palvelut, kuten koulut ja päiväkodit. Jos lapsen oikeudet eivät toteudu näissä ympäristöissä, lastensuojelu astuu viimesijaisena toimijana turvaamaan lapsen kasvun ja kehityksen. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Vuonna 2023 lastensuojelun asiakkaiden määrä jatkoi kasvuaan, mikä korostaa perheiden tarvitsemaa tukea ja avun tarvetta kotona. Avohuollon asiakkaiden määrä nousi 4 % mikä osoittaa, että yhä useammat perheet hyötyvät lastensuojelun tarjoamista avohuollon palveluista. Kiireellisiä sijoituksia tehtiin 8 % enemmän kuin vuonna 2022, mikä kertoo akuutin tuen tarpeen lisääntymisestä. Huostaanotettujen lasten määrä oli edellisen vuoden tasolla olleen 11 300, ja uusien huostaanottojen määrä nousi 2 % verrattuna viime vuoteen. Tämä osoittaa, että huostaanottojen kokonaismäärä pysyy korkealla tasolla, vaikka uudet tapaukset eivät ole kasvaneet merkittävästi. Tilastot heijastavat lastensuojelun tarvetta ja perheiden kohtaamia haasteita, jotka vaikuttavat lasten hyvinvointiin. (THL 2024.)

Lastensuojelun käsikirjan (2024) mukaan lastensuojeluprosessi voidaan jakaa eri vaiheisiin, jotka kattavat ehkäisevän lastensuojelun, lastensuojeluilmoituksen ja -tarpeen selvityksen, avohuollon,

kiireellisen sijoituksen, huostaanoton, sijaishuollon ja jälkihuollon. Ehkäisevä lastensuojelu sisältää toimenpiteet, joiden avulla pyritään turvaamaan lapsen ja nuoren hyvinvointi ennen varsinaisen lastensuojeluprosessin alkamista. Tällaisia ehkäiseviä toimenpiteitä voidaan toteuttaa esimerkiksi kouluissa ja varhaiskasvatuksessa, missä ne voivat ilmetä muun muassa lisäopetuksena tai yksilöllisenä tukena. Kunnilla on keskeinen rooli näiden palvelujen tarjoamisessa, ja niiden vastuulla on huolehtia siitä, että perheillä ja lapsilla on mahdollisuudet turvalliseen kasvuun ja kehitykseen. Ehkäisevä lastensuojelutyö pyrkii luomaan lapselle edellytykset elää tasapainoista elämää ja kehittyä terveesti. Monet lasten ja nuorten parissa työskentelevät ammattilaiset eivät ehkä kuulu suoraan lastensuojelun organisaatioihin, mutta heidän tehtävänsä on tunnistaa ja puuttua mahdollisiin ongelmiin jo varhaisessa vaiheessa. (Lastensuojelun käsikirja 2024.)

Usein lastensuojelun parissa työskentelevät viranomaiset saavat tiedon mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta lastensuojeluilmoituksen kautta. Tämä ilmoitus voi tulla yksityishenkilöiltä, kuten naapurilta tai sukulaiselta, tai ammattilaisilta, jotka työskentelevät sosiaali-, terveys- ja opetus-alalla. Tällaisia ilmoituksia tekevät viranomaiset ovat esimerkiksi opettajat, terveydenhoitajat ja poliisit, joilla on lain mukaan velvollisuus ilmoittaa epäilyistään, jos he havaitsevat lapsen olevan vaarassa tai hänen hyvinvointinsa olevan uhattuna. Lastensuojeluilmoitus onkin keskeinen keino, jonka avulla viranomaiset saavat tiedon tuen tarpeessa olevista lapsista ja perheistä. Ilmoituksen perusteella viranomaiset arvioivat, onko tarpeen aloittaa lastensuojelutarpeen selvittäminen. Lain-säädäntö asettaa tarkat aikarajat lastensuojeluilmoituksen käsittelylle, jotta lapsen hyvinvoinnin turvaaminen voidaan varmistaa viiveettä. Lastensuojeluilmoituksen käsittely on suoritettava seitsemän arkipäivän kuluessa ilmoituksen jättämisestä. Tänä aikana viranomaisten tulee arvioida ilmoituksen perusteella, onko syytä käynnistää lastensuojelutarpeen selvitys. Jos selvitys päätetään aloittaa, viranomaisilla on sen suorittamiseen kolme kuukautta aikaa. Tämän selvitysjakson aikana lapsi ei vielä muodollisesti ole lastensuojelun asiakas, mutta kiireellisissä ja vakavissa tapauksissa lastensuojelun asiakkuus voi alkaa välittömästi. Tämä nopea toiminta on tärkeää silloin, kun lapsen turvallisuus vaatii välittömiä toimenpiteitä. (Helsingin kaupunki lapsiperheiden palvelutarpeen arviointi ja tuki 2020; THL 2023.)

Valtaosa lastensuojelun toimenpiteistä keskittyy avohuollon tukitoimiin, jotka ovat ensisijaisia keinoja lapsen ja perheen hyvinvoinnin parantamiseksi. Näiden tukitoimien keskeinen tavoite on vahvistaa lapsen kasvua ja kehitystä turvallisessa ympäristössä sekä tukea vanhempien kykyä vastata

lapsensa tarpeisiin ja kasvattaa häntä. Lastensuojelun käsikirja (2024) painottaa, että avohuollon tukitoimien päämääränä on erityisesti vahvistaa perheiden toimintakykyä ja auttaa heitä selviytymään mahdollisista haasteista ennen kuin tilanne vaatii raskaampia toimenpiteitä, kuten huostaanottoa (Lastensuojelun käsikirja 2024).

Avohuollon tukitoimet ovat vapaaehtoisia, ja niiden käyttö edellyttää perheen sitoutumista sekä halua hyödyntää tarjolla olevia palveluita. Näihin palveluihin kuuluu esimerkiksi taloudellinen tuki, joka voi auttaa perheitä kattamaan välttämättömiä elinkustannuksia. Tehostettu perhetyö on toinen merkittävä tukimuoto, jossa perhettä tuetaan arjen haasteissa käytännön neuvoin ja ohjauksella. Perhekuntoutus puolestaan tarjoaa intensiivisempää tukea ja voi sisältää esimerkiksi perheenjäsenten osallistumista kuntouttavaan toimintaan, jonka tarkoituksena on luoda pysyviä muutoksia perheen toimintatavoissa. Nämä tukitoimet noudattavat lastensuojelulain ohjeistusta, jonka mukaan ensisijaisena tavoitteena on tukea lapsen ja perheen yhteistä elämää ilman kodin ulkopuoliseen sijoitukseen turvautumista. (Lastensuojelun käsikirja 2024.)

Jos avohuollon tukitoimet eivät riitä turvaamaan lapsen kehitystä tai hänen oikeuksiaan, voidaan harkita avohuollon sijoitusta. Avohuollon sijoituksella tarkoitetaan tilannetta, jossa lapsi sijoitetaan väliaikaisesti kodin ulkopuolelle, mikäli se nähdään lapsen hyvinvoinnin kannalta tarpeellisenä. Lastensuojelulaki (417/2007) suosittaa, että lapsi sijoitetaan ensisijaisesti yhdessä huoltajansa, vanhempansa tai muun hänestä vastuullisen henkilön kanssa, mikä mahdollistaa perheen tuen säilymisen mahdollisimman pitkään. Jos yhteistä sijoitusta ei kuitenkaan voida järjestää, lapsi voidaan sijoittaa myös itsenäisesti turvalliseen ja sopivaan ympäristöön. (Lastensuojelun käsikirja 2024.)

Kiireellisellä sijoituksella tarkoitetaan lapsen nopeaa ja väliaikaista siirtämistä kodin ulkopuolelle tilanteissa, joissa lapsi on välittömässä vaarassa tai hänen hyvinvointinsa on vakavasti uhattuna. Kiireellinen sijoitus vastaa lyhytkestoista huostaanottoa, ja sen ensisijaisena tarkoituksena on suojella lasta vaaratilanteilta silloin, kun muut tuen muodot eivät ole riittäviä. Kiireellisen sijoituksen kesto on yleensä enintään 30 vuorokautta, mutta erityisestä päätöksestä sijoitusta voidaan jatkaa vielä toisella 30 vuorokauden jaksolla, mikäli lapsen tilanne sitä vaatii. (Lastensuojelun käsikirja 2024.)

Kiireellisen sijoituksen toteuttaminen edellyttää tarkkojen kriteerien täyttymistä, sillä sitä pidetään viimesijaisena keinona lapsen turvallisuuden takaamiseksi. Lapsen on oltava välittömässä vaarassa,

ja lastensuojelulain (417/2007) 40 § määrittelee tarkasti ne tilanteet, joissa kiireellinen sijoitus voidaan toteuttaa. Tällainen vaara voi syntyä, jos lapsen huoltajat ovat tilapäisesti kykenemättömiä huolehtimaan lapsesta esimerkiksi päihdeongelman tai vakavan mielenterveyshäiriön vuoksi. Kiireellisen sijoituksen tarve voi myös johtua lapsen omasta käytöksestä, kuten rikollisuudesta tai päihteiden käytöstä, jotka uhkaavat hänen tai muiden turvallisuutta. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Huostaanotto sen sijaan on pidempi prosessi, johon lapsen perhe osallistuu aktiivisesti. Huostaanoton yhteydessä järjestetään neuvottelu, jossa ovat läsnä lapsen vanhemmat, sosiaalityöntekijä ja muut tarvittavat asiantuntijat. Neuvottelut tapahtuvat sosiaalityöntekijän johdolla, ja jokaiselle perheelle nimetään oma sosiaalityöntekijä, joka vastaa prosessin etenemisestä ja perheen tukemisesta. Huostaanoton aikana selvitetään lapsen tarpeisiin parhaiten sopiva sijoitusmuoto, joka ei välttämättä ole lastensuojelulaitos. Vaihtoehtoina ovat esimerkiksi perhehoito, perhekodit tai sukulaissijoitus, jotka pyritään valitsemaan lapsen ja perheen tilanteeseen sopivimmalla tavalla. Kun sopiva sijaishuoltopaikka on valittu, laaditaan asiakassuunnitelma, joka kattaa kaikki lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen liittyvät tarpeet ja tavoitteet. Huostaanotosta tehdään aina kirjallinen päätös, joka dokumentoi prosessin vaiheet ja perusteet. (Helavirta, Laakso & Pösö 2014.)

Huostaanotto on viimeinen keino turvata lapsen kasvu ja kehitys silloin, kun muut lastensuojelun tukitoimet ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Tämä äärimmäinen toimenpide on tarpeen, jos lapsen kasvuolosuhteet ovat merkittävästi puutteelliset tai vaarantavat lapsen hyvinvoinnin. Tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi lapsen terveyttä vaarantava päihteiden käyttö tai rikollinen toiminta, jotka vaarantavat lapsen turvallisuuden ja kehityksen. Ennen huostaanottoa lastensuojelun on varmistettava, että avohuollon tukitoimet ovat olleet riittämättömiä eikä muita vaihtoehtoja lapsen tilanteen turvaamiseksi ole. Huostaanotto tehdään aina lapsen edun mukaisesti ja sen toteuttaminen edellyttää tarkkaa harkintaa. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Huostaanottoon voi liittyä erimielisyyksiä, ja perheillä on mahdollisuus vastustaa päätöstä. Tällaisissa tilanteissa päätöksenteon siirtyminen hallinto-oikeudelle takaa puolueettomuuden ja varmistaa, että lapsen etu asetetaan ensisijalle. Hallinto-oikeus käsittelee asian objektiivisesti ja tekee huostaanottopäätöksen vasta huolellisen harkinnan jälkeen, painottaen aina lapsen turvallisuutta ja hyvinvointia. Jokainen huostaanottopäätös on yksilöllinen ja perustuu lapsen kokonaistilanteen arviointiin. Huostaanoton ensisijaisena tarkoituksena on auttaa sekä lasta että perhettä, jotta lapsi voi kasvaa turvallisessa ympäristössä ja saada tarvitsemansa tuen. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Kun sijaishuollon tai pitkäaikaisen avohuollon sijoituksen päättyessä lapselle tai nuorelle tarjotaan edelleen tukea itsenäistymiseen, kyseessä on jälkihuolto. Jälkihuollon tarkoituksena on tukea aikuisuuden kynnyksellä olevaa nuorta itsenäistymään ja helpottaa kotiutumisprosessia sijaishuollosta. Jälkihuollon piirissä olevista nuorista valtaosa on jo täysi-ikäisiä, ja tämä palvelu on monille korvaamaton tuki, sillä pitkä sijoitus voi tehdä itsenäisen elämän aloittamisesta haastavaa. Jälkihuollon avulla pyritään turvaamaan nuoren asuminen, koulutus sekä sosiaalinen ja psyykinen toimintakyky, ja kaikki tukitoimet suunnitellaan yksilöllisesti ottaen huomioon nuoren tarpeet. Jälkihuolto kattaa kaikki mahdolliset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, joita nuori tarvitsee siirtyessään itsenäiseen elämään. Kunnalla on velvollisuus järjestää jälkihuolto viiden vuoden ajan siitä, kun lapsi on viimeksi ollut lastensuojelun asiakkaana, tai siihen saakka, kunnes nuori täyttää 23 vuotta. (Lastensuojelun käsikirja 2024.)

Lastensuojelupalveluiden kattavuudesta ja tuesta huolimatta lastensuojelulla on edelleen ristiriitainen maine. Moni kokee sen tärkeäksi, mutta samalla sitä myös kritisoidaan ja jopa pelätään. Lastensuojelun negatiivinen maine on ulottunut myös perhetyöhön, mikä voi luoda perhetyöntekijöihin ennakkoluuloja. Tämä saa joskus näkemään työntekijät "huostaanottosalopoliiseina", mikä lisää halua välttää tai lopettaa palvelun käyttö mahdollisimman nopeasti. Tulevaisuudessa lastensuojelua ja perhetyötä tulisi kehittää siten, että ne tukisivat perheitä avoimesti, vähentäen ennakkoluuloja ja pelkoja. Palveluiden tulisi muuttua "pimeistä ja pelottavista" avoimiksi ja turvallisiksi, näyttäytyen perheille ja lapsille enemmän tukea antavina ja hyvää tarkoittavina palveluina. (Petrelius & Eriksson 2018.)

Lastensuojelun ja lasten hyvinvoinnin jatkuva kehittäminen ja seuranta edellyttää tiivistä yhteistyötä eri viranomaisten, yhteisöjen ja perheiden kanssa. Lapsen ja nuoren kasvuoloja koskevan tiedon tulee tavoittaa ne tahot, jotka voivat vaikuttaa heidän hyvinvointiinsa myönteisesti ja tarjota tarvittavaa tukea. Toimintatapoja on jatkuvasti kehitettävä, jotta viranomaiset voivat tarjota parasta mahdollista tukea ja turvata lapsille suotuisat kasvuolot ja turvallisen elinympäristön. Lastensuojelutoimenpiteiden tavoitteena on luoda olosuhteet, joissa lapset voivat kasvaa ja elää turvallisesti ja hyvinvoivina. Tämän lisäksi tulisi kehittää yleisiä ja kaikille avoimia palveluita, jotka tukevat lapsen kehitystä ja auttavat tunnistamaan lasten ja nuorten tuen tarpeet entistä varhaisemmassa vaiheessa, jotta ongelmatilanteisiin voitaisiin puuttua ennen niiden kriisiytymistä. (Myllärniemi 2007.)

Lastensuojelupäätökset eivät aina vastaa lasten ja perheiden odotuksia, mikä johtuu osittain lastensuojelun säädellystä luonteesta ja lakien asettamista velvoitteista. Onnistuneen lastensuojelun perusta on yhteistyö perheen ja eri työntekijöiden välillä, mikä saavutetaan avoimuuden ja luottamuksen avulla. Tämä lähestymistapa mahdollistaa perheelle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen ja tukee lastensuojelutyön tarkoitusta. Lastensuojelun toimintakäytännöt tulee sovittaa perheiden tarpeiden ja etujen mukaisiksi, jotta sen toiminta koettaisiin enemmän yhteiseksi tueksi kuin uhkaksi. Vaikka lastensuojelun maine kaipaa kehittämistä, sen rooli yhteiskunnassa on merkittävä, sillä se tarjoaa lapsille ja nuorille tuen ja tuen rakenteet, joita muilla organisaatioilla, kuten kouluilla, ei ole resursseja tarjota. Näin muut toimijat, kuten koulut, keskittyvät lähinnä ehkäisevään työhön ja lastensuojeluilmoitusten tekemiseen tarpeen vaatiessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020; Lastensuojelun keskusliitto 2016.)

2.2 Sijaishuollon monimuotoisuus ja vaikutukset lapsen elämässä

Sijaishuollossa on tarjolla monia eri vaihtoehtoja, ja sosiaalityöntekijä valitsee lapsen tarpeita parhaiten vastaavan paikan. Sijaishuolto ei tarkoita automaattisesti sijoitusta lastensuojelulaitokseen, vaan lapselle voidaan löytää sopiva sijoituspaikka esimerkiksi perhehoidosta, ammatillisesta perhekodista, lastensuojelulaitoksesta tai muusta hänen tarpeitaan vastaavasta hoitopaikasta. Vaihtoehtoisia sijoituspaikkoja voivat olla myös sukulaisen koti, laitoksessa asuvan perheen kanssa asuminen, psykiatrinen yksikkö tai kotisijoitus. (Lastensuojelun käsikirja 2023.)

Sijaishuollon monimuotoisuus tarjoaa lapsille ja nuorille mahdollisuuden saada juuri heidän yksilöllisiin tarpeisiinsa räätälöityä tukea ja hoitoa. Perhehoito voi tarjota lapselle kodinomaisen ympäristön, jossa on läheiset ihmissuhteet ja vähemmän instituutioon liittyvää leimautumista. Ammatilliset perhekodit ja lastensuojelulaitokset puolestaan tarjoavat ympäristöjä, joissa on osaavaa henkilökuntaa auttamassa haastavampien tarpeiden kanssa. Psykiatriset yksiköt voivat olla sopivia esimerkiksi silloin, kun lapsella on erityisiä mielenterveydellisiä haasteita, jotka vaativat enemmän terapeutista tukea ja hoitoa. Huostaanotto ja sijaishuollossa kasvaminen ovat lapselle ja nuorelle merkityksellisiä ja usein hyvin yksilöllisiä kokemuksia. Parhaimmillaan sijaishuoltopaikka voi tuntua lapsesta kodin kaltaiselta turvapaikalta, mikä antaa uuden merkityksen kodin käsitteelle ja luo pysyvyyden tunnetta, jota hän ei ehkä ole aiemmin elämässään kokenut. Tällainen turvallinen ympäristö voi tukea lapsen kehitystä, itsetuntoa ja tulevaisuuden tavoitteiden asettamista. Sijaishuollossa lapsella on myös mahdollisuus luoda uusia, turvallisia kiintymyssuhteita, mikä voi tukea

hänen emotionaalista ja sosiaalista kehitystään pitkällä aikavälillä. (Lastensuojelun käsikirja 2023; Savisalo 2018.)

Toisille lapsille huostaanotto voi kuitenkin olla traumaattinen kokemus, joka saattaa heikentää luottamusta yhteiskunnan tarjoamiin palveluihin ja mahdollisuuksiin. Sijoituspaikkojen vaihtuminen tai kiintymyssuhteiden katkeaminen voi heikentää lapsen turvallisuuden tunnetta ja kasvattaa epävarmuutta suhteessa ympäröivään maailmaan. Tällaiset kokemukset voivat heijastua lapsen käsitykseen siitä, kuinka turvallisia tai luotettavia instituutiot ja palvelut ovat hänen elämässään. Lisäksi lapsen elämään saattaa syntyä ulkopuolisuuden kokemuksia, kun hän joutuu sopeutumaan jatkuvasti muuttuvaan ympäristöön ja uusiin ihmissuhteisiin, mikä voi olla psyykkisesti kuormittavaa. (Savisalo 2018.)

Tutkimuskirjallisuuden perusteella on havaittu, että sijaishuollon onnistumiseen vaikuttavat tekijät voivat olla moninaisia ja vaihdella esimerkiksi sijaishuollon järjestelmän rakenteista yksittäisiin sijoitettuihin lapsiin ja heidän taustoihinsa. Esimerkiksi Ervastin ja Harjun (2019) tutkimuksessa todetaan, että sijaishuollon laatu, vaikutukset ja siihen liittyvät palvelut, kuten perhesuhteiden ylläpitäminen ja ammatillinen tuki, ovat keskeisiä tekijöitä sijaishuollon onnistumisessa. Samalla haasteita voidaan tunnistaa sekä organisaatiotasolla, kuten resurssien niukkuudesta ja organisaation rakenteista, että yksilötasolla, kuten lasten erityistarpeista ja traumaattisista kokemuksista (Savisalo 2018.)

Yksilölliset tekijät, kuten lapsen ikä, tausta ja kehitystarpeet, voivat myös vaikuttaa sijaishuollon onnistumiseen. Joissakin tapauksissa lapsen aiemmat kokemukset, kuten perhesuhteiden katkeaminen tai traumaattiset tapahtumat, voivat vaikeuttaa sopeutumista uuteen ympäristöön ja heikentää sijaishuollon tuloksia. Tämän vuoksi on tärkeää, että sijaishuollossa käytetään yksilöllisiä ja lapsikeskeisiä lähestymistapoja, jotka huomioivat kunkin lapsen ainutlaatuiset tarpeet (Helavirta, Laakso & Pösö, 2014.)

2.3 Moniammatillinen yhteistyö

Moniammatillinen yhteistyö on monipuolinen käsite, joka kokoaa yhteen erilaisia ja eritasoisia ilmiöitä. Moniammatillista yhteistyötä voidaan hyödyntää erilaisissa tilanteissa, kuten suunnittelussa ja ongelmien ratkaisussa. Moniammatillisen yhteistyön kontekstissa asioiden suunnittelua ja ongelmien ratkaisua toteutetaan yhdessä muiden ammattilaisten kanssa, hyödyntäen kaikkien asiantuntijoiden tietoa ja osaamista. Yhteistyön tavoitteena on saada mahdollisimman kattava ja kokonaisvaltainen käsitys käsiteltävästä aiheesta. Moniammatillisen yhteistyön periaatteisiin kuuluu jäsenellisen kokonaisuuden rakentaminen, hyödyntäen monipuolisesti eri alan asiantuntijoiden panosta ja näkökulmia. (Kontio 2013.) Ihanteellisessa tilanteessa moniammatillinen tiimi kykenee luomaan yhteisen arvopohjan ja tavoitteet, samalla edistäen tiimin yhteenkuuluvuuden tunnetta (Isoherranen 2008). Tämä lähestymistapa edistää laajempaa ymmärrystä ja tehokkuutta monimutkaisten tilanteiden käsittelyssä. Moniammatillisen yhteistyön tarkoituksena on siten edistää monitahoisten tilanteiden hallintaa ja toimintaa (Kontio 2013.)

Tutkimukset ovat osoittaneet, että lastensuojelun moniammatillinen yhteistyö parantaa palvelujen tehokkuutta ja vaikuttavuutta. Esimerkiksi Ervastin ja Harjun (2019) tutkimuksessa korostetaan moniammatillisen yhteistyön merkitystä lapsiin kohdistuvien huolenaiheiden tunnistamisessa ja varhaisessa puuttumisessa. Tutkimusten mukaan ajoissa havaitut ja käsitellyt ongelmat voivat ennaltaehkäistä vakavampia ongelmia ja tukea perheiden hyvinvointia. Toinen tärkeä näkökulma moniammatilliseen yhteistyöhön liittyy tiedon ja osaamisen jakamiseen. Kun eri ammattilaiset jakavat tietoa ja osaamista keskenään, syntyy kokonaisvaltaisempi ja monipuolisempi näkemys lapsen ja perheen tilanteesta. Tämä voi auttaa tunnistamaan kokonais kuvan perheen tarpeista ja suunnittelemaan yhdessä perheen kanssa tarvittavat tukitoimet (Ervasti & Harju 2019.)

Lastensuojelun moniammatillisen yhteistyön merkitys korostuu erityisesti tilanteissa, joissa lapsen hyvinvointi on uhattuna ja tarvitaan nopeaa ja tehokasta puuttumista perheen tilanteeseen. Onnistunut moniammatillinen yhteistyö edellyttää ammattilaisten välistä kunnioitusta, avoimuutta ja keskinäistä luottamusta. Yhteistyön onnistuminen edellyttää säännöllisiä yhteisiä palavereja, joissa kaikki osapuolet voivat keskustella avoimesti töiden etenemisestä ja mahdollisista ongelmakohtista. Käytännön toimintatapoja kehitettäessä on tärkeää ottaa huomioon kaikkien ammattiryhmien näkemykset, mikä edistää yhteisten tavoitteiden saavuttamista ja vahvistaa moniammatillisen yhteistyön perustaa (Heikkilä & Juhila 2017.)

3 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

3.1 Tutkimuksen tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on selvittää, millaiset tekijät vaikuttavat sijaishuollon onnistumiseen ja haasteiden muodostumiseen. Kirjallisuuskatsauksen tarkoitus on kehittää sijaishuoltoa. Tutkimusaihe on rajattu koskemaan sijaishuoltoa, joka toimii osana lastensuojelua. Rajaus mahdollistaa tarkemman tarkastelun sijaishuollon erityispiirteistä ja sen yhteydestä laajemmin lastensuojeluun. Keskeistä on ymmärtää, että sijaishuolto on vain yksi osa lastensuojelua, ja se liittyy tiiviisti muihin lasten hyvinvointia tukeviin toimenpiteisiin ja palveluihin (Lastensuojelulaki 417/2007; Salminen 2011, 4–5.)

Tutkimuskysymykset:

- 1) Millaiset tekijät vaikuttavat sijaishuollon onnistumiseen?
- 2) Millaisia haasteita sijaishuoltoon liittyy?

3.2 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Opinnäytetyön menetelmäksi valittiin kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Kuvailevalla kirjallisuuskatsauksella tarkoitetaan yleiskatsausta aiheeseen liittyvistä tutkimuksista ja lähteistä. Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on kuvata tutkittavaa ilmiötä mahdollisimman laajasti sekä luokitella ilmiön eri ominaisuuksia. Tämän menetelmän avulla tutkija saa kattavan käsityksen siitä, mitä on jo tutkittu ja millaisia tuloksia aiheesta on saatu. Käytettyjen lähteiden tulee olla mahdollisimman monipuolisia, eikä niiden valinnassa noudateta tarkkoja metodisia sääntöjä. Vaikka tutkimuskysymykset voivat olla väljempiä kuin esimerkiksi systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa, kuvaileva kirjallisuuskatsaus tarjoaa silti kattavan yleiskuvan tutkittavasta aiheesta. Tämä lähestymistapa siis mahdollistaa laajan ymmärryksen tutkittavasta aiheesta ja voi ohjata tutkimusta kattavampaan analyysiin. (Salminen 2011, 6–7.)

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on tyypillisesti nelivaiheinen. Ensimmäisessä vaiheessa muodostetaan tutkimuskysymys, johon katsauksen avulla halutaan vastata. Tämä kysymys ohjaa koko katsauksen rakennetta ja sen sisältöä. Toisessa vaiheessa kirjallisuuskatsaukseen valitaan aineisto, joka vastaa edellisessä vaiheessa määritellyyn tutkimuskysymykseen. Tämän jälkeen esitetään tulokset ja niitä

tarkastellaan, mikä mahdollistaa erilaisten näkökulmien ja ilmiöiden syvemmän ymmärtämisen. On tärkeää, että tutkimuksen aikana käytettävä aineisto on laadukasta ja luotettavaa, sillä se vaikuttaa suoraan tutkimuksen lopputulokseen ja sen luotettavuuteen. (Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. 2013.)

Metsämuurasen (2009) mukaan kirjallisuuskatsauksen prosessissa pyritään kokoamaan, arvioimaan ja analysoimaan olemassa olevaa tutkimustietoa tietyltä aihealueelta. Tässä kirjallisuuskatsauksessa ensimmäinen vaihe oli aiheen rajaaminen. Tämän kirjallisuuskatsauksen aineisto koostuu valikoiduista tieteellisistä artikkeleista, kirjallisuudesta ja raporteista, jotka omalta osaltaan käsittelevät sijaishuollon onnistumisia ja haasteita. Määriteltäessä tutkimuskysymyksiä ja aihepiiriä rajatessa on olennaista huomioida, että sijaishuoltoon liittyy sekä positiivisia että negatiivisia puolia. Katsauksessa pyritäänkin ymmärtämään ja selvittämään, mitkä tekijät edistävät sijaishuollon onnistumista ja millaisia haasteita siihen liittyy. Tietolähteiden etsinnässä käytettiin erilaisia tieteellisiä tietokantoja, kuten Google Scholaria, Jyväskylän ammattikorkeakoulun verkkokirjastoa Finnaa sekä painettuja lähteitä. Hakusanat rajattiin ja kohdennettiin kirjallisuuskatsauksen aiheen perusteella. Hakusanoina käytettiin muun muassa sanoja ja sanapareja kuten lastensuojelu, sijaishuolto, sijaishuolto + vaikutukset ja sijaishuolto + laatu. Tietolähteiden etsinnässä pyrittiin käyttämään monipuolisia ja luotettavia lähteitä, jotka tarjoavat ajantasaista ja olennaista tutkimustietoa sijaishuollon onnistumisista ja haasteista. Lopulliseen analyysiin valikoitui 18 artikkelia (liite 1), raporttia ja asiantuntijasivustoa, jotka täyttivät valintakriteerit ja joiden sisältö oli olennaista tutkimusongelman kannalta.

Tutkimusten sisällyttämiskriteerit määriteltiin kirjallisuuskatsauksen teon alkuvaiheessa. Tutkimusten laatua arvioitiin käyttämällä yksinkertaistettua PRISMA-kriteeristöä (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) (Taulukko 1). Kriteeristö koostuu 27 eri kohdasta, jotka kattavat eri osiot kirjallisuuskatsauksesta (Malmivaara 2015.) Tähän kirjallisuuskatsaukseen valittiin kuitenkin vain tutkimuksen kannalta keskeiset kriteeristön osat. Aineisto sisälsi sekä laadullisia että määrällisiä tutkimuksia. Sisäänottokriteereiksi valittiin aikajakso, kieli, tutkimusasetelma ja kohderyhmä. Aihe rajattiin siten, että tutkimusten tuli käsitellä sijaishuollon onnistumisen tekijöitä ja haasteita. Tämä sisälsi tutkimukset, jotka tarkastelivat muun muassa sijaishuollossa olevien lasten ja nuorten hyvinvointia sekä sijaishuoltojärjestelmien toimintaa.

Taulukko 1. PRISMA-kriteeristön avulla arvioidut hakutulokset

Tekijät Vuosi	Nimi	Johdonmu- kaisuus ja otsikointi 0-3	Tausta ja tavoitteet 0-3	Tulosten esittely 0-3	Pohdinta ja johtopää- tökset 0-3	Kattavuus ja läpinäky- vyys 0-3	Yht.
Valtionta- louden tar- kastusvi- rasto, 2014	Valtionta- louden tar- kastusra- portti	3	3	2	3	2	13
V-M De Godzinsky, 2014	Lapsen etu ja osallisuus hallinto-oi- keuksien päätöksissä	2	3	2	2	2	11
Malja, Puustinen- Korhonen, Petrelius, Erikson, 2019	Lastensuo- jelman laatu- suositus	2	3	2	2	2	11
Petrelius, Eriksson, 2018	Uudistuva lastensuo- jelu	2	3	2	3	2	12
Aaltio, Erik- son, 2023	Sijaishuol- lon mustaa laatik- koaryhdytty avaamaan vaikutta- vuuden ja laadun arvi- oimiseksi	2	2	2	2	2	10
Kananoja, Ruuskanen, 2019	Selvityshen- kilön ehdo- tukset las- tensuojelun toiminta- edellytys- ten ja laa- dun paranta- miseksi	2	2	3	2	3	12
Aaltio, Iso- kuortti, 2022	Vahvempaa tutkimus- tietoa sosi- aalityön ke- hittämiseksi : Kriittisiä askeleita	2	2	3	3	2	12
YK:n lapsen oikeuksien sopimus, 1991	Lapsen oi- keuksien sopimus	2	2	1	1	2	8
Saastamoi- nen, 2021	Lapsen oi- keuksien	2	2	3	2	3	12

	toteutuminen sijais-huollossa vuosina 2018-2020						
Lastensuojelun keskusliitto, 2024	Lapsen vuoksi – lastensuojelun sijais-huollon onnistuminen edellyttää työntekijöiden pysyvyyttä	3	3	2	3	3	14
Porko, Heino, Erikson, 2018	Selvitys yksityisistä lastensuojelun yksiköistä	2	1	2	1	2	8
Pirttimaa, Väливаара, 2018	Educational intervention planning for children in foster care in Finland: A case study	2	2	1	2	2	9
Szymanski, Seppälä, 1995	Specialized family care for children with developmental disabilities: The Finnish experience	1	1	1	1	1	5
Lastikka, Lipponen, 2016	Immigrant parents perspective on early childhood education and care practices in the Finnish multicultural context	1	1	1	1	1	5
Törrönen, Gibbings, 2018	Reciprocal relationship and well-being: Implications for social work and social policy	2	2	2	2	2	10

Gibb, Edwards, 2017	From care to independence	1	1	1	1	1	5
Lee, Berwick, 2014	Experiences of youth who transition to adulthood out of care	1	2	2	1	2	8
Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, 2024	Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen	3	3	3	3	2	14

Katsauksessa käytetyt tutkimukset pyrittiin rajaamaan viimeisen 15–20 vuoden aikana julkaistuihin tutkimuksiin. Katsaukseen sisällytettiin ainoastaan suomenkieliset ja englanninkieliset tutkimukset, koska nämä kielet katsauksen tekijä hallitsee. Tutkimukset ympäri maailmaa sallittiin, jotta saataisiin kattava kuva sijaishuollon onnistumisen tekijöistä ja haasteista eri konteksteissa.

3.3 Aineiston analysointi

Tämän kirjallisuuskatsauksen tukena käytettiin Kangasniemen ym. (2013) kirjallisuuskatsauksen teon vaiheita. Aiheen rajauksen jälkeen löydetty aineisto ja tutkimustulokset järjesteltiin teemoitain. Tämä auttoi hahmottamaan erilaisia näkökulmia ja ilmiöitä, jotka liittyvät sijaishuollon onnistumisiin ja haasteisiin. Tuloksista luotiin teemoja, kuten lapsen etu, sijaishuollon laatu ja vaikuttavuus sekä henkilöstön haasteet. Tulokset jäseneltiin niin, että ne tukevat kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymyksiä ja tavoitteita. Analyysivaiheessa syvennyttiin tutkimustuloksiin ja aineistoon kriittisesti arvioiden ja tulkiten niitä sijaishuollon näkökulmasta. Analyysivaiheessa eri tutkimustuloksia vertailtiin keskenään, ja tunnistettiin niiden välisiä yhtäläisyyksiä, eroavaisuuksia ja mahdollisia ristiriitoja. Kirjoittamisvaiheessa analyysivaiheessa saavutettu ymmärrys koostettiin ja järjestettiin kirjallisuuskatsauksen muotoon. Tekstistä pyrittiin rakentamaan selkeä ja looginen kokonaisuus, joka esittelee tutkimustiedon ja sen analyysin johdonmukaisesti ja ymmärrettävästi. (Kangasniemi ym. 2013.)

4 Kirjallisuuskatsauksen tutkimustulokset

4.1 Keskiössä lapsen etu ja tarpeet

Valtiontalouden tarkastusviraston raportti vuodelta 2012 antaa negatiivisen kuvan lastensuojelun tilanteesta. Raportissa esitetään 15 kannanottoa, joissa korostetaan lasten edun vaihtelevaa toteutumista eri osa-alueilla. Erityisesti havaitaan, että lapsen etu toteutuu vaihtelevasti sijaishuollossa, erityisesti mielenterveyspalveluiden osalta. Raportissa painotetaan myös perheiden tukemisen tärkeyttä. Erityistä huolta herättää lasten tilanne, jotka on sijoitettu kauas kotoa erityisyksiköihin, joilla heidän etunsa valvonta jää vähäiseksi. Jälkihuollossa taloudellinen tuki näyttää riittävältä, mutta tarvittava tuki ja ohjaus itsenäistymisessä ovat puutteellisia. Raportissa tuodaan esiin myös sosiaalityöntekijöiden riittämättömyys ja tiedon puutteellisuus lastensuojelun vaikuttavuudesta.

Lapsen edun turvaaminen lastensuojelussa on lain keskiössä, ja se ohjaa kaikkea päätöksentekoa lapsen parhaaksi. Huostaanoton perusteena on lapsen kehityksen tai terveyden vakava vaarantuminen, kun avohuollon tukitoimet eivät ole mahdollisia tai riittäviä. Lastensuojelulaki korostaa erityisesti lapsen kehityksen, hyvinvoinnin, osallisuuden ja kulttuurisen taustan huomioimisen tärkeyttä. Lapsen etu arvioidaan kokonaisvaltaisesti, ja siihen liittyy lapsen mahdollisuus vaikuttaa omiin asioihinsa. (De Godzinsky 2014.) Lapsen edun käsite lastensuojelussa edellyttää monitoimista harkintaa, jossa otetaan huomioon lapsen hyvinvoinnin eri ulottuvuudet. Tämä harkinta muistuttaa riskianalyysiä, jossa arvioidaan eri vaihtoehtojen hyötyjä ja haittoja lapsen iän ja tarpeiden mukaisesti. Käsitteen subjektiivisuus ja avoimuus tuovat haasteita oikeusturvalle, sillä päätökset voivat perustua laajaan todistusaineistoon, mutta myös vaihdella suuresti. Ratkaisuja ohjataan usein lapsen perus- ja ihmisoikeuksien kautta, pyrkien löytämään parhaan mahdollisen ratkaisun lapselle. (De Godzinsky 2014.)

Lastensuojelun tarpeen arvioinnissa ja toimenpiteiden toteuttamisessa on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu, kuten määrätään Lastensuojelulaissa (417/2007, 4 §). Lapsen edun arvioinnissa on keskityttävä siihen, miten eri vaihtoehdot ja päätökset edistävät lapsen:

- Tasapainoista kehitystä ja hyvinvointia sekä läheisiä ja pysyviä ihmissuhteita.
- Mahdollisuutta saada ymmärrystä, hellyyttä, asianmukaista valvontaa ja huolenpitoa ikään ja kehitystasoon sopivalla tavalla.

- Sopivan koulutuksen, joka vastaa lapsen taipumuksia ja toiveita.
- Turvallista kasvuympäristöä sekä fyysistä ja henkistä koskemattomuutta.
- Itsensä riippumattomaksi tekemistä ja vastuulliseen kasvuun liittyviä taitoja.
- Mahdollisuutta osallistua ja vaikuttaa omiin asioihin.
- Huomiota kielelliseen, kulttuuriseen ja uskonnolliseen taustaan.

Lapsen edun arvioinnissa on otettava huomioon useita keskeisiä tekijöitä lapsen hyvinvoinnin kannalta. Lastensuojelutyössä tämä edellyttää työntekijöiltä lapsen ja hänen elämäntilanteensa kokonaisvaltaista tarkastelua, luottamuksen rakentamista ja riittävästi aikaa. Tavoitteena on varmistaa oikeudenmukaisuus, avoimuus, luotettavuus, turvallisuus ja lastensuojelutoimien suhteellisuusperiaate. (Malja, Puustinen-Korhonen, Petrelius & Erikson 2019.)

4.2 Vahva tuki ja ohjaus sijaishuollon aikana

Valtiontalouden tarkastusviraston vuoden 2012 raportti kertoo lastensuojelun monimutkaisuudesta ja haasteista. Raportti korostaa erityisesti sijoitettujen nuorten ja heidän vanhempiansa alkutilanteen merkitystä. Sijoituksen alku voi olla sekä nuorille että vanhemmille kriisi, joka vaatii tunteiden käsittelyä ja hyvää tiedonkulkua. Sijoituksen alussa yhdistyvät henkilökohtaisen elämän ja palvelujen tarjoamisen monimutkaisuus. Nuorten ja vanhempien tarpeet voivat olla ristiriidassa palveluiden tavoitteiden kanssa, mikä lisää haastetta lastensuojelutyöhön. Raportissa painotetaan, että ammattilaisten on kyettävä jäsentämään monimutkaisia tilanteita ja tarjoamaan yksilöllistä tukea. Sijoituksen alkuvaiheeseen tulee kiinnittää erityistä huomiota, jotta lastensuojelun laatu voi parantua. On tärkeää ymmärtää nuorten ja vanhempien taustoja sekä rakentaa yhteistyössä edellytyksiä toipumiselle (Petrelius & Eriksson 2018).

Kehittämisosiossissa syntyneet ohjeet sijoituksen alkuvaiheen huomioimiseen sisältävät käytännön toimenpiteitä, kuten tunteiden käsittelyä, lämmintä kuuntelua, tavoitteiden asettamista yhdessä ja tiedonkulun varmistamista. Erityistä huomiota kiinnitetään perheen ja läheisten huomioimiseen sekä riittävän ajan mahdollistamiseen työntekijöiden reflektoinnille. Tällaiset toimet voivat parantaa vuorovaikutusta ja lisätä perheiden osallisuutta. Yhteenvetona raportti painottaa, että lastensuojelun ammattilaisten on tunnistettava ja kohdattava sijoitettujen nuorten ja heidän per-

heidensä yksilölliset tarpeet ja taustat monimutkaisten tilanteiden keskellä. Tämä edellyttää jatkuvaa pyrkimystä vaikuttavuuteen ja yhteistyöhön, jotta voidaan tukea nuorten ja perheiden sopeutumista ja elämänlaadun parantamista. (Petrelius & Eriksson 2018.)

4.3 Sijaishuollon laatu ja vaikuttavuuden arviointi

Sijaishuollon vaikuttavuuden ja laadun arviointi on keskeinen osa palvelujen kehittämistä ja parantamista. Tavoitteena on varmistaa, että sijaishuoltopalvelut ovat turvallisia, tehokkaita ja vastaavat lasten ja nuorten tarpeisiin parhaalla mahdollisella tavalla. Laadun arvioinnissa kiinnitetään huomiota moniin eri näkökulmiin, kuten palvelujen saatavuuteen, asiakastyytyvyyteen, henkilöstön osaamiseen ja työolosuhteisiin sekä asiakaslähtöisyyteen ja palveluiden vaikuttavuuteen. Tämä kokonaisvaltainen lähestymistapa on tärkeä, jotta voidaan luoda ympäristö, jossa lapset ja nuoret voivat kasvaa ja kehittyä turvallisesti. Laadun arvioinnin menetelmät voivat vaihdella, ja ne voivat sisältää esimerkiksi erilaisia laadullisia ja määrällisiä tutkimuksia, asiakaspalautteen keräämistä, henkilöstölle tehtyjä kyselyitä ja havainnointia. Näiden menetelmien avulla saadaan arvokasta tietoa siitä, miten hyvin sijaishuollon palvelut toimivat ja miten niitä voidaan parantaa. (Aaltio & Eriksson 2023.)

Aaltion ja Erikssonin (2023) mukaan vaikuttavuuden arvioinnissa keskitytään siihen, miten hyvin sijaishuollon palvelut saavuttavat tavoitteensa ja vaikuttavat lasten ja nuorten elämään. Tämä voi sisältää esimerkiksi palveluiden pitkäaikaisvaikutusten seuraamista ja arviointia sekä niiden vaikutusten vertaamista asetettuihin tavoitteisiin ja odotuksiin. Tällöin on tärkeää kehittää arviointimenetelmiä, jotka mahdollistavat kattavan ja tarkan vaikutusten mittaamisen. Vaikuttavuuden arvioinnissa pyritään selvittämään, mitkä toimenpiteet ja käytännöt ovat tehokkaimpia ja millä tavoin palveluita voidaan kehittää entistä vaikuttavammiksi. Esimerkiksi sijaishuollon ohjelmien vertailu voi paljastaa parhaita käytäntöjä ja innovatiivisia lähestymistapoja, joita voitaisiin hyödyntää laajemmin. Tällainen tietoon perustuva kehittäminen on olennaista, jotta sijaishuolto voi vastata muuttuvien tarpeiden haasteisiin ja parantaa lasten ja nuorten elämänlaatua. Lisäksi on tärkeää huomioida, että laadun ja vaikuttavuuden arviointi ei ole kertaluonteinen prosessi, vaan jatkuva kehittämisen ja oppimisen väline. Säännölliset arvioinnit ja niiden perusteella tehdyt toimenpiteet auttavat varmistamaan, että sijaishuoltopalvelut pysyvät ajan tasalla ja pystyvät reagoimaan tehokkaasti lasten ja nuorten tarpeisiin. Näin voidaan luoda kestävä ja toimiva sijaishuoltojärjestelmä, joka edistää lasten hyvinvointia ja kehitystä (Aaltio & Eriksson 2023.)

Kananojan ja Ruuskasen (2019) mukaan keskustelu lastensuojelun vaikuttavuudesta ja sen arviointitarpeista on viime vuosina lisääntynyt Suomessa. Aihetta on käsitelty usein tutkimuksissa ja raporteissa, joissa on tunnistettu merkittäviä haasteita ja puutteita vaikuttavuustiedon keräämisessä. Lastensuojelun vaikutusten ja vaikuttavuuden tieteellisesti luotettava seuraaminen on eettinen kysymys, ja Suomessa ei ole käytettävissä kattavia tieteellisiä tutkimuksia lastensuojelutoiminnan vaikuttavuudesta. Erityisesti sijaishuollon vaikuttavuuden arviointi on keskiössä, sillä suurin osa lastensuojelun kustannuksista kohdistuu juuri sijaishuoltoon. Sijaishuollon vaikutuksia on Suomessa tutkittu lähinnä rekisteriaineistojen avulla, joista on analysoitu sijaishuollossa olleiden lasten ja nuorten terveyttä, kuolleisuutta, rikollisuutta, päihteiden käyttöä, koulutusta ja toimeentuloa. Nämä tutkimukset ovat tarjonneet tärkeää tietoa, mutta ne eivät yksinään riitä kattavan kuvan muodostamiseen sijaishuollon vaikuttavuudesta. (Kananoja & Ruuskanen 2019.)

Tutkimusten, kuten Aaltion ja Isokuortin (2022) väitöstutkimuksen, joka tarkasteli systeemisen lastensuojelun toimintamallin vaikuttavuutta, on katsottu olevan ensimmäisiä yrityksiä arvioida lastensuojelun sosiaalityön lyhyen aikavälin vaikuttavuutta Suomessa. Vaikka tällaiset tutkimukset ovat arvokkaita, ne tuovat esiin haasteita, joita lastensuojelun vaikuttavuuden arvioinnissa on yritettävä ratkaista tulevina vuosina. Laajemmassa mittakaavassa lastensuojelun ja erityisesti sijaishuollon vaikuttavuuden ja laadun arviointiin tulee suhtautua moniulotteisesti. On tärkeää kehittää menetelmiä ja mittareita, jotka mahdollistavat erilaisten interventioiden ja toimintamallien vaikuttavuuden arvioinnin. Lisäksi tarvitaan jatkuvaa tutkimusta ja tietopohjan vahvistamista, jotta voidaan paremmin ymmärtää, mitkä tekijät edistävät tai estävät lastensuojelun onnistumista tehtävässä. (Aaltio & Eriksson 2023.)

Tutkimuksen ja käytännön välillä on tarpeen luoda tiiviimpi yhteys, jotta voidaan varmistaa, että lastensuojelun interventiot ovat perusteltuja ja tehokkaita. Tämä edellyttää investointeja tutkimukseen ja kehitykseen sekä avoimuutta ja valmiutta kokeilla uusia lähestymistapoja lastensuojelutyössä. Kehittämistyön tuloksena syntyvät suositukset ja parhaat käytännöt voivat auttaa muokkaamaan lastensuojelujärjestelmää niin, että se palvelee parhaalla mahdollisella tavalla niitä lapsia ja perheitä, jotka ovat sen piirissä. (Aaltio & Eriksson 2023.)

Kansallisella tasolla, vaikka tietoa kertyy esimerkiksi kouluterveyskyselyn ja tilastoanalyysien kautta, nämä tiedot eivät tarjoa riittävän yksityiskohtaista tietoa nimenomaan lastensuojelun tukea saaneiden lasten ja perheiden elämäkulusta. Erityisesti lapsen kokemukset ennen huostaanottoa ovat merkittäviä, sillä ne voivat vaikuttaa olennaisesti myöhempiin toimenpiteiden vaikutuksiin. Näin ollen tarvitaan kattavampia ja yksityiskohtaisempia tietoja toimien vaikuttavuuden arvioimiseksi. Vaikka joissain kunnissa ja alan työyksiköissä seurataan lastensuojelutoimenpiteiden vaikutuksia, kansallisia seurantavelvoitteita ei ole, mikä johtaa epätasaiseen ja hajanaisen tiedon kertymiseen. On selvää, että nykyiset seurantatiedot, jotka keskittyvät toimenpiteisiin, palvelujen tuottajiin ja kustannuksiin, eivät riitä arvioimaan toiminnan todellista vaikuttavuutta. (Kananaja & Ruuskanen 2019.)

4.4 Lapsen oikeuksien toteutuminen

De Godzinskyn (2014) tutkimuksessa käsitellään lapsen oikeuksien ja lapsen etujen yhdistämistä lastensuojelussa. Historiallisesti lapsia on pidetty suojelun kohteina, mutta nykyään yhä enemmän tunnustetaan heidän roolinsa aktiivisina oikeuksien haltijoina. Tämä muutos on herättänyt keskustelua lapsen oikeuksista, joka on kehittynyt monipuolisemmaksi ja tarjoaa erilaisia näkemyksiä siitä, miten lapsen oikeuksia ja etuja tulisi edistää käytännössä. Tutkimus korostaa, että lapsilla tulee olla oikeus tulla kuulluksi, ja heidän hyvinvointinsa turvaamiseksi on tärkeää tunnustaa heidän oikeutensa oikeuksiin. Tämä ei vain vahvista heidän toimijuuttaan ja osallisuuttaan yhteiskunnassa, vaan myös mahdollistaa heidän osallistumisensa päätöksentekoon, joka vaikuttaa heidän elämäänsä. Lapsen näkemyksillä ja kokemuksilla on arvoa, ja niiden huomioiminen on keskeistä lapsen etujen edistämisessä. (De Godzinsky 2014.)

YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimus (1991) on olennainen osa lapsen etujen ja oikeuksien tarkastelua lastensuojelussa. Sopimus, joka seuraa aikaisempia julistuksia, on sitova kansainvälinen väline, joka tunnistaa lapset oikeuksien haltijoina. Se keskittyy kolmeen ydinkäsitteeseen: lapsen oikeuksien suojeluun, huolenpitoon ja osallistumiseen. Nämä periaatteet korostavat lapsen etujen ensisijaisuutta kaikissa lastensuojelun päätöksissä ja käytännöissä. Sopimuksen valvonta kuuluu YK:n lapsen oikeuksien komitealle, joka julkaisee suosituksia ja yleiskommentteja sopimuksen soveltamiseksi. Lisäpöytäkirja vuodelta 2014 vahvistaa sopimuksen valvontaa, mahdollistaen lapsille

valitusoikeuden kokemiinsa oikeusloukkauksiin. Tämä antaa lapsille mahdollisuuden saada äänensä kuuluviin ja vaatia oikeuksiensa toteutumista, mikä on tärkeä askel kohti lapsen etujen parempaa toteutumista. (De Godzinsky 2014; Lapsen oikeuksien sopimus 1991.)

Lastensuojelussa keskeistä on ihmisten ihmisarvoinen kohtelu ja yksityisyyden suoja. Tämä ilmenee asiakkaiden tasavertaisena, syrjimättömänä ja arvostavana kohteluna. Lastensuojelutyössä on otettava huomioon yllä mainittu YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja sen asettamat vaatimukset viranomaisille, samoin kuin vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus, jonka Suomi on hyväksynyt. Erityisesti vammaisten lasten oikeudet ja perheen kunnioittaminen ovat tärkeitä, sillä ne vaikuttavat suoraan lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen. Lapsiasiavaltuutettu, joka on itsenäinen viranomainen, pyrkii edistämään lapsen oikeuksien yleissopimusta lainsäädännön kautta, ja tämän roolin myötä lapsen oikeudet saavat tarvittavaa näkyvyyttä ja huomiota lastensuojelujärjestelmässä. (Eriksson & Petrelius 2018.)

Saastamoisen (2021) mukaan lapsen oikeuksien toteutumiseen voidaan käyttää esimerkiksi seuraavia toimenpiteitä:

Resurssien lisääminen: Varmistetaan riittävät resurssit lastensuojelulaitoksille ja sijaishuoltopalveluille, jotta ne pystyvät tarjoamaan tarvittavan tuen jokaiselle lapselle. Tämä tarkoittaa sekä taloudellisten että inhimillisten resurssien lisäämistä, jotta palvelut voivat vastata lasten yksilöllisiin tarpeisiin.

Koulutuksen ja valmennuksen kehittäminen: Sijaishuollossa työskentelevien henkilöstön koulutus ja jatkuva valmennus ovat avainasemassa lapsen oikeuksien edistämisessä. Henkilöstön on ymmärrettävä lapsen oikeudet syvällisesti ja osattava soveltaa niitä käytännön työssään.

Moniammatillinen yhteistyö: Tehokas yhteistyö eri viranomaisten ja palveluntarjoajien välillä varmistaa, että lapsen etu toteutuu kaikissa päätöksissä. Moniammatillinen lähestymistapa mahdollistaa eri asiantuntijoiden osaamisen yhdistämisen, mikä voi parantaa palveluiden laatua ja vaikuttavuutta.

4.5 Sijaishuollon henkilöstön haasteet ja monikulttuurisuus

Sijaishuollon menestys lastensuojelussa edellyttää henkilöstön vakautta, sillä lapsen tarve vakaista ihmissuhteista on keskeinen myös sijaishuollossa. Henkilökunnan suuri vaihtuvuus, joka johtuu työn kuormittavuudesta ja väkivallan kohtaamisesta, muodostaa merkittävän ongelman; suuri osa työntekijöistä pohtii alanvaihtoa. Vakauden ja pysyvyyden edistämiseksi työhyvinvointiin ja -olosuhteisiin tulisi panostaa enemmän, sillä työntekijöiden pysyminen alalla on avainasemassa lasten hyvinvoinnin tukemisessa. (Lastensuojelun keskusliitto 2024.)

Porkon, Heinon ja Erikssonin (2018) mukaan sijaishuollon henkilöstön kohtaamat haasteet ovat moninaisia ja vaativat kokonaisvaltaista lähestymistapaa sekä tukijärjestelmää. Yksi keskeisimmistä haasteista on henkilöstön vaihtuvuus, mikä voi johtua työn kuormittavuudesta, emotionaalisista rasitteista ja riittämättömistä resursseista ja tuista. Työn fyysiset ja emotionaaliset vaatimukset voivat aiheuttaa uupumusta ja stressiä, mikä vaikuttaa sekä henkilöstön hyvinvointiin että palvelun laatuun. Erityisesti haasteet, kuten riittämättömät koulutus- ja kehittymismahdollisuudet, vaikeuttavat ammatillisen osaamisen ylläpitämistä ja voivat kasvattaa työntekijöiden turhautumista. Toinen merkittävä haaste on työolosuhteiden epävarmuus ja epävakaus. Sijaishuollon työntekijät voivat joutua kohtaamaan epäsäännöllisiä työaikoja, epävarmoja työsuhteita ja rajallisia etenemismahdollisuuksia, mikä vaikuttaa heidän taloudelliseen ja henkiseen hyvinvointiinsa. Tämä epävarmuus voi vaikeuttaa henkilöstön sitoutumista työhönsä ja saattaa vaikuttaa negatiivisesti palvelujen jatkuvuuteen ja laatuun. Sijaishuollon henkilöstön kohtaamat haasteet voivat liittyä myös työn ja yksityiselämän tasapainon ylläpitämiseen. Työn vaatimusten ja aikataulujen mahdollinen epäsäännöllisyys voi vaikeuttaa perhe-elämän ja muiden henkilökohtaisten velvollisuuksien yhteensovittamista, mikä lisää henkilöstön stressiä ja kuormitusta.

Sijaishuoltopalvelujen monimutkaisuus ja toiminnan haasteet heijastavat laajempaa kehitystä palvelujen markkinaistumisessa. Nykyinen trendi, jossa suuret yritykset ostavat pienempiä toimijoita ja keskittävät toimintaansa, vaikuttaa suoraan palvelujen saatavuuteen, erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Tämä keskittäminen voi johtaa resurssipulaan ja paineisiin sijaishuoltoyksiköissä, mikä korostaa tarvetta tarkastella yksiköiden suhdetta muihin toimijoihin, kuten kouluihin ja lasten- ja nuorisopsykiatrian palveluihin. Vaikka ammatillisuus ja lasten oikeudet ovat parantuneet, markkinaistumiseen liittyvät muutokset, kuten henkilöstön vaihtuvuus ja tehokkuusvaatimukset,

asettavat haasteita laadun ylläpitämiselle. Sosiaalityöntekijöiden rooli ja pysyvyys ovat avainasemassa laadukkaiden palvelujen tarjoamisessa ja lasten hyvinvoinnin turvaamisessa. Näiden teemojen ymmärtäminen on olennaista sekä palvelujärjestelmän kehittämisessä että yksittäisten sijaishuoltoyksiköiden toiminnan parantamisessa. (Porko ym. 2018.)

Myös muut Suomessa tehdyt tutkimukset ovat tuoneet esiin näitä haasteita ja tarjonneet suunta-aivoja niiden ratkaisemiseksi. Esimerkiksi koulutuksen ja tuen tarve on keskeinen, kun tarkastellaan sijaishuollon henkilöstön kohtaamia haasteita. Pirttimaa ja Väливаara (2018) korostavat tutkimuksessaan, että koulutus voi toimia merkittävänä suojatekijänä haastavissa tilanteissa, jos tuki on yksilöllisesti kohdennettua. Tämä alleviivaa tarvetta vahvistaa sijaishuollon henkilöstön koulutusta, jotta he voivat paremmin tukea sijoitettuja lapsia ja nuoria. Kohdennettu perhetyö on yksi tapa vastata sijaishuollon haasteisiin. Szymanski ja Seppälä (1995) kuvailevat Suomessa käytössä olevaa kohdennettua perhetyötä, joka keskittyy kehitysvammaisten lasten tarpeisiin. Tämä lähestymistapa korostaa tarvetta tarjota sijaishuollon työntekijöille jatkuvaa koulutusta ja tukea, mikä parantaa heidän valmiuksiaan kohdata moninaiset haasteet.

Monikulttuurisuuden tuomat haasteet ovat myös merkittäviä sijaishuollossa. Lastikka ja Lipponen (2016) osoittavat tutkimuksessaan, että kulttuurien välinen ymmärrys ja yhteistyö ovat olennaisia, kun työskennellään monikulttuuristen perheiden kanssa. Tämä nostaa esiin tarpeen kulttuurituntemukselle ja -kunnioitukselle sijaishuollossa, jotta työntekijät pystyvät toimimaan tehokkaasti erilaisten taustojen omaavien perheiden kanssa. Tulevaisuudessa on tärkeää kehittää sijaishuoltoa vastaamaan yhteiskunnan monimuotoistuvia tarpeita. Tämä vaatii kuitenkin parempia resursseja, monipuolisempaa koulutusta ja kulttuurien monimuotoisuuden huomioimista. Myös teknologian hyödyntäminen ja uudet pedagogiset menetelmät voivat avata uusia mahdollisuuksia sijaishuollon kehittämiseen Suomessa. Vain panostamalla näihin alueisiin voidaan varmistaa, että sijaishuolto-palvelut pystyvät tarjoamaan laadukasta ja vaikuttavaa tukea lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen.

4.6 Jatkuvuuden ja vakauden puute sijaishuollossa

Sijaishuollossa kohdatut jatkuvuuden ja vakauden puutteet ovat merkittäviä esteitä lasten hyvinvoinnille ja kehitykselle. Tutkimus (Törrönen & Giddings 2018) osoittaa, että vakaa ja ennakoitava elinympäristö on elintärkeää lasten emotionaalisen ja psykologisen kehityksen kannalta. Vakauden

puute voi johtua useista tekijöistä, kuten työntekijöiden suuresta vaihtuvuudesta, riittämättömistä resursseista tai epäsäännöllisistä ja ennakoimattomista muutoksista lasten hoitosuunnitelmissa. Myös Gibbin ja Edwardsin (2017) mukaan toistuva sijaishuoltopaikan vaihtaminen luo epävakautta lapsen tai nuoren elämään. Lisäksi on havaittu, että monet nuoret joutuvat vaihtamaan sijaishuoltopaikkaa ja tottumaan uusiin ohjaajiin, joka vaikuttaa nuoren elämän vakauteen (Lee & Berrick 2014).

Sijaishuollon ammattilaisten jatkuva vaihtuminen ei ainoastaan vaikeuta lapsen mahdollisuutta muodostaa pysyviä ja turvallisia ihmissuhteita, vaan se myös lisää epävarmuutta ja stressiä lapsen elämässä. Työntekijöiden vaihtuvuus on yhteydessä työn suureen kuormittavuuteen ja emotionaaliseen rasitukseen, mikä heijastuu suoraan heidän kykyynsä rakentaa luottamusta ja turvaa tarjoavia suhteita lasten kanssa. Lisäksi sijaishuoltopalveluiden rahoituksen ja resurssien epävarmuus luo haasteita palveluiden jatkuvuudelle ja laadulle. Riittämättömät resurssit voivat rajoittaa lasten pääsyä tarvittaviin tukipalveluihin, kuten terapiaan ja erityisopetukseen, mikä on ratkaisevan tärkeää heidän kokonaisvaltaisen kehityksensä kannalta. (Lastensuojelun Keskusliitto 2024.)

Kehitys vaatii sitoutumista jatkuvaan arviointiin ja palveluiden parantamiseen, jotta voidaan varmistaa sijaishuollon tehokkuus ja vaikuttavuus. On tärkeää, että sijaishuollon käytännöt ja politiikat tukevat vakautta ja jatkuvuutta, mikä edellyttää kohdennettua koulutusta, ammattilaisten työhyvinvoinnin tukemista sekä riittävien ja varmojen resurssien varmistamista. (THL 2024.)

5 Pohdinta

5.1 Tulosten pohdintaa

Tämän tutkimuksen tulokset vahvistavat sijaishuollon keskeisten tekijöiden merkityksen lastensuojelussa, minkä teoriaosuuskin toi esiin. Sijaishuollon onnistuminen näyttää olevan sidoksissa lainsäädännön ja palvelurakenteiden tehokkuuteen ja perheiden osallisuuteen prosesseissa. Tämä heijastuu Valtiontalouden tarkastusviraston (2012) ja V-M De Godzinskyn (2014) havaintoihin siitä, että lapsen edun toteutuminen vaatii säännösten ja käytäntöjen jatkuvaa kehittämistä. Lastensuojelulain (417/2007) periaatteet, jotka korostavat lapsen oikeuksia ja osallistumista, kohtaavat kuitenkin haasteita käytännössä, ja tulokset tukevat näkemystä siitä, että näiden periaatteiden toteuttaminen sijaishuollon arjessa vaatii tarkempaa huomiota.

Tuloksissa korostuu myös sijaishuollon prosessin alkuvaiheen merkitys lasten tulevaisuudelle. Petrelius ja Eriksson (2018) ovat nostaneet esiin alkuvaiheen kriittisyyden, ja tätä tukevat tutkimustulokset, jotka osoittavat tarpeen luoda turvallinen ja tukeva kasvuympäristö heti sijaishuollon alussa. Tämän merkitys korostuu erityisesti Aaltio ja Erikssonin (2023) sekä Lastensuojelun laatusuosituksen (2019) näkemyksissä, joissa todetaan, että lapselle tulee taata mahdollisuus vakaaan kehitykseen ja osallistumiseen omiin asioihinsa. Huolenaiheena säilyy kuitenkin sijoituspaikkojen vaihdosten vaikutus lapsen hyvinvointiin, kuten Lee ja Berrick (2014) ovat havainneet: toistuvat muutokset voivat heikentää lapsen kokemusta turvallisuudesta.

Tulokset osoittavat, että sijaishuollon vaikuttavuuden arvioinnin kehittäminen on tarpeen. Vaikka moniammatillinen yhteistyö ja koulutuksen rooli vahvistavat sijaishuollon laatua, kuten Pirttimaa ja Väливаara (2018) esittävät, Kananoja ja Ruuskanen (2019) tuovat esille puutteita vaikuttavuustutkimuksissa. Aaltio ja Isokuortti (2022) korostavatkin, että sijaishuollon arviointia tulisi tehostaa, jotta lasten tarpeisiin voidaan vastata entistä paremmin. Näin tulokset osoittavat, että vaikuttavuuden mittaaminen vaatii systemaattisempaa otetta ja tutkimustiedon lisäämistä, jotta voidaan turvata lapsen oikeuksien toteutuminen pitkäjänteisesti.

Lastensuojelun haasteisiin liittyy myös henkilöstön pysyvyyden ja työn kuormittavuuden vaikutus sijaishuollon laatuun. Lastensuojelun keskusliitto (2024) ja Porko, Heino ja Eriksson (2018) korosta-

vat työntekijöiden vaihtuvuuden ja työmäärän hallinnan olevan avainasemassa sijaishuollon onnistumisessa. Tulokset osoittavat, että työntekijöiden sitoutuminen ja hyvinvointi ovat keskeisiä tekijöitä sijaishuollon laadun ja lasten hyvinvoinnin takaamisessa. Tämä yhteys korostaa myös sitä, miten tärkeää on tukea työntekijöitä tarjoamalla heille riittävästi resursseja ja koulutusta, kuten Saastamoinen (2021) esittää.

Kokonaisuudessaan tulokset tukevat teoriaosuuden esille tuomia periaatteita: sijaishuollon laadukas toteutus vaatii jatkuvaa kehitystyötä niin lainsäädännössä kuin käytännöissäkin. Onnistumisen kannalta keskeisiä ovat lasten oikeuksien ja osallisuuden varmistaminen, monimuotoiset tukitoimet ja moniammatillinen yhteistyö. Nämä kaikki osatekijät luovat perustan sijaishuollon onnistumiselle, joka on välttämätöntä, jotta lastensuojelun tavoitteet eli lapsen turvallinen kasvu ja hyvinvointi toteutuvat.

Sijaishuollon onnistumiseen vaikuttavat useat tekijät, joista keskeisiä ovat lapsen edun ja osallisuuden toteutuminen sekä lapsen turvallinen kasvu ympäristö. Lapsen oikeus osallistua häntä koskeviin päätöksiin on merkittävä onnistumisen edellytys, ja huostaanoton tarvetta tulisi arvioida aina kokonaisvaltaisesti. Lisäksi perheiden rooli sijaishuollossa on keskeinen, sillä perheiden osallisuus ja tuki prosessin aikana vahvistavat lapsen turvallisuuden ja osallisuuden kokemusta. Näiden tekijöiden toteutuminen edellyttää riittäviä resursseja ja rakenteita, jotka tukevat lapsen tarpeisiin vastaamista käytännössä. (Aaltio ja Isokuortti 2022)

Toinen tärkeä onnistumiseen vaikuttava tekijä on sijaishuollon prosessin alkuvaiheen merkitys. Lapsen turvallinen ja tukeva vastaanotto sijoituksen alussa voi vaikuttaa merkittävästi siihen, miten lapsi sopeutuu uuteen ympäristöön ja kehittää luottamusta ympäröiviin ihmisiin. Tämän alkuvaiheen aikana on ratkaisevaa luoda vakaat olosuhteet, joissa lapsi voi kasvaa ja kehittyä ilman turvattomuutta lisääviä vaihtoja sijoituspaikoissa tai henkilökunnassa. Vakaa ja ennustettava ympäristö onkin yksi merkittävimmistä tekijöistä lapsen hyvinvoinnin ja sijaishuollon onnistumisen varmistamisessa (Petrelius & Eriksson 2018.)

Sijaishuollon onnistuminen edellyttää myös työntekijöiden pysyvyyttä ja työolosuhteiden hallintaa. Työntekijöiden sitoutuminen ja hyvinvointi ovat oleellisia, sillä henkilöstön vaihtuvuus ja työmää-

rän kasautuminen voivat vaikuttaa haitallisesti lasten kokemaan tukeen. Riittävät resurssit ja työntekijöiden koulutus, mukaan lukien monikulttuurisen työn ja lapsilähtöisen lähestymistavan kehittäminen, ovat tärkeitä tekijöitä, jotka vaikuttavat sijaishuollon laatuun ja onnistumiseen. (Porko ym. 2018.)

Sijaishuollon keskeisiin haasteisiin kuuluvat resurssien riittämättömyys ja palvelujen puutteet, mikä voi vaikuttaa sekä sijoituksen laadun että lapsen oikeuksien toteutumiseen. Yksi merkittävästä haasteista on vaikuttavuuden arvioinnin puutteet, sillä ilman asianmukaisia mittareita sijaishuollon laadun ja tulosten arvioiminen on vaikeaa. Tämä johtaa tilanteeseen, jossa sijaishuollon kehittäminen voi jäädä riittämättömäksi, vaikka tarvetta parannuksille olisi. (Saastamoisen 2021.)

Myös monikulttuurisuus tuo sijaishuoltoon omat haasteensa. Lapsen taustaan ja kulttuuriseen ymmärrykseen panostaminen on tärkeää, mutta käytännön tasolla nämä tekijät saattavat jäädä vähemmälle huomiolle resurssien ja koulutuksen puutteiden vuoksi. Monikulttuuristen haasteiden huomioiminen vaatii sijaishuollossa jatkuvaa koulutusta ja herkkyyttä kulttuuriin eroihin, jotta lapsen osallisuus ja hyvinvointi voidaan varmistaa kaikissa tilanteissa. (Lastikka & Lipponen 2016.)

Näin ollen sijaishuollon onnistuminen riippuu vahvasti siitä, että keskeiset tekijät, kuten lapsen turvallisuus, henkilöstön pysyvyys, osallisuus ja vakaus toteutuvat. Samalla sijaishuollon kenttä kohtaa merkittäviä haasteita, jotka liittyvät resurssien riittämättömyyteen, henkilöstön vaihtuvuuteen ja vaikuttavuuden arvioinnin puutteisiin, ja näiden osa-alueiden kehittämiseksi tarvitaan pitkäjänteistä panostusta. (Porko ym. 2018.)

Yhteenvedona voidaan todeta, että sijaishuollon onnistumiseen vaikuttavia keskeisiä tekijöitä ovat laadukkaat palvelut, ammattitaitoinen ja sitoutunut henkilöstö, tehokas moniammatillinen yhteistyö sekä jatkuva kehittäminen ja arviointi. Samanaikaisesti alalla kohdataan merkittäviä haasteita, kuten resurssien riittämättömyys, henkilöstön vaihtuvuus, jatkuvuuden ja vakauden puute sekä monikulttuuristen haasteiden käsittely. Näiden osa-alueiden onnistunut yhteensovittaminen ja jatkuva parantaminen luovat perustan sijaishuollon tuloksellisuudelle ja edistävät lapsen hyvinvointia ja turvallisuutta. Näin voidaan varmistaa, että sijaishuolto vastaa tehokkaasti ja joustavasti alan tarpeisiin ja haasteisiin, asettaen aina lapsen edun toiminnan keskiöön. (Porko ym. 2018.)

5.2 Eettisyys

Kirjallisuuskatsaus tutkimuksena koostuu aiempien tutkimusten analysoinnista, tiivistämisestä ja arvioinnista tietyn tutkimusongelman tai kysymyksen ympärillä. Tämä prosessi vaatii systemaattista lähestymistapaa, jossa eri tutkimusten tuloksia tarkastellaan kriittisesti ja suhteutetaan toisiinsa. Koska kirjallisuuskatsaus on menetelmällisesti melko väljä, tutkijan valintojen ja raportoinnin eettisyys korostuu entisestään. Eettisyys ilmenee esimerkiksi tutkimuskysymysten muotoilussa, aineiston valinnassa ja käsittelyssä. (Kangasniemi 2013.)

Eettisyyden näkökulmasta tutkimuskysymysten on oltava selkeitä, tarkkoja ja tutkimuksen kannalta merkityksellisiä. Aineiston valinta edellyttää harkintaa siitä, millaista tietoa ja mistä lähteistä tutkimuksessa käytetään. Lähteiden luotettavuus on varmistettava, ja on huolehdittava siitä, että niiden käyttö on eettisesti perusteltua. Kirjallisuuskatsauksessa on tärkeää käsitellä aineistoa huolellisesti ja objektiivisesti, jotta vältetään mahdolliset harhat tai väärinkäsitykset. Tutkimuksista raportointi ei voi olla valikoivaa, jotta lukijaa ei johdeta harhaan tai anneta niistä virheellistä tietoa. Eettisyydellä tarkoitetaan myös sitä, että alkuperäisten tutkimusten tekijöitä siteerataan asianmukaisesti ja kunnioittavasti, mikä vahvistaa tutkimuksen luotettavuutta ja akateemista rehellisyyttä. (Kangasniemi ym. 2013.)

Kirjallisuuskatsauksen laatimisessa on tärkeää noudattaa tieteellisen tutkimuksen eettisiä periaatteita. Tämä tarkoittaa muun muassa tietosuojan liittyvien kysymysten huomioimista ja tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden anonymiteetin suojaamista. On myös varmistettava, että tutkimuksen tulokset eivät johda harhaan tai anna virheellistä kuvaa tutkimusongelmasta. Tämän vuoksi tutkijan on syytä olla tietoinen mahdollisista ennakoitavista, jotka saattavat vaikuttaa tutkimuksen tulkintaan tai raportointiin. (Kangasniemi ym. 2013.)

Tähän tutkimukseen valittiin lähteitä, jotka ovat korkealaatuisia, luotettavia ja eettisesti tuotettuja. Korkealaatuisten ja luotettavien lähteiden valintaan käytettiin PRISMA-kriteeristöä, joka auttaa varmistamaan systemaattisten kirjallisuuskatsausten laadun. PRISMA-kriteeristö ohjaa aineiston kattavuuden, analyysin läpinäkyvyyden ja tutkimusprosessin johdonmukaisuuden tarkistamista, mikä osaltaan parantaa luotettavuutta. Jokainen lähde on pisteytetty johdonmukaisuuden, tulosten esittelyn, pohdinnan ja johtopäätösten ja kattavuuden ja läpinäkyvyyden perus-

teella. Tutkimukset ja artikkelit perustuvat eettisesti kerättyyn aineistoon, joka on tärkeää erityisesti aiheen kannalta, joka koskee haavoittuvaisessa asemassa olevaa ryhmää, kuten sijaishuollon piirissä olevia lapsia. Tutkimuksia valitessa on pohdittu, että kirjallisuuskatsaus perustuu tutkimuksiin, joissa on huomioitu sijaishuoltoon liittyvät eettiset näkökulmat. Vastuullisesti tehty kirjallisuuskatsaus voi auttaa ymmärtämään sijaishuollon kipukohtia ja onnistumisia ilman, että se syylistää tai leimaa asianosaisia. Kirjallisuuskatsausta tehdessä on säilytetty objektiivisuus tarkastelemalla lähteenä käytettyjä tutkimuksia kriittisesti, pohtimalla niiden rajoitteita ja pyrkimällä tuomaan esiin myös aineiston mahdolliset puutteet ja yksipuolisuudet. Vaikka kirjallisuuskatsaus ei varsinaisesti sisällä suoraa tutkimusaineiston keräämistä kuin artikkelien muodossa, on silti tärkeää noudattaa tutkimuseettisiä periaatteita. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2024).

5.3 Luotettavuus

Kirjallisuuskatsauksen luotettavuuden varmistamiseksi on tärkeää käyttää systemaattisia menetelmiä tiedonkeruussa ja -analyysissä. Tämä tarkoittaa, että käytetyt lähteet ovat mahdollisimman kattavia ja edustavia tutkimusaiheen kannalta. Kirjallisuuskatsauksessa tulisi hyödyntää vertaisarvioituja artikkeleita ja muita tieteellisiä julkaisuja, jotka täyttävät tieteellisen tutkimuksen kriteerit. Tällaiset lähteet tarjoavat luotettavaa ja pätevää tietoa, mikä on elintärkeää tutkimustulosten laadun ja uskottavuuden kannalta (Muukkonen 2010).

Aineiston valinnassa ja käsittelyssä on erityisen tärkeää huomioida tutkimusten relevanssi ja ajantasaisuus. On ratkaisevaa valita tutkimuksia, jotka käsittelevät tutkimusongelmaa monipuolisesti ja kattavasti, sillä tämä lisää katsauksen käytännön merkitystä ja luotettavuutta. Lisäksi on varmistettava, että aineisto käsitellään objektiivisesti ja systemaattisesti. Tämä tarkoittaa, että tutkimustuloksia vertaillaan ja analysoidaan kriittisesti, ja että mahdolliset ristiriidat ja eroavaisuudet tuodaan esiin. Tällainen läpinäkyvyys ja tarkkuus vahvistavat tutkimuksen luotettavuutta ja lisäävät sen arvostusta akateemisessa maailmassa (Kangasniemi ym. 2013).

Kirjallisuuskatsauksen aineiston laatua arvioitiin PRISMA-kriteeristöllä, joka on suunniteltu systemaattisten kirjallisuuskatsausten ja meta-analyysien arvioimiseksi. PRISMA-kriteeristön mukainen systemaattinen aineiston keruu ja analyysi varmistavat tutkimuksen laadun ja luotettavuuden, sillä se tarjoaa selkeät ohjeet tutkimusprosessin läpinäkyvyyden ja johdonmukaisuuden lisäämiseksi.

Aineiston kattavuus ja analyysiprosessin läpinäkyvyys tukevat johtopäätösten pätevyyttä ja auttavat tunnistamaan keskeiset tekijät, jotka vaikuttavat tutkimusongelman ymmärtämiseen ja sen ratkaisuihin (Malmivaara 2015.)

Lähteitä on useita, joka omalta osaltaan vaikuttaa laajemman näkökulman saamiseen ja ehkäisee yksittäisten tutkimusten vaikutusta kokonaisuuteen. Aineistoa on käsitelty monipuolisesti, ja siinä on tuotu esiin sijaishuollon onnistumisia sekä haasteita ilman ennakoasenteita antaen tutkimukselle kokonaisvaltaisemman kuvan. Lähteitä on arvioitu kriittisesti PRISMA-kriteeristöllä, joka auttaa varmistamaan laadun. Vahvuuksia, heikkouksia ja sovellettavuutta on pohdittu menetelmien, aineiston kattavuuden ja tutkimusten kontekstin tarkastelun näkökulmasta. Tutkimus on pyritty pitämään objektiivisena ja neutraalina, korostamatta kirjoittajan omia näkemyksiä tai oletuksia sijaishuollon onnistumisen haasteista tai onnistumisista. Sijaishuollon käytännöt ja niihin liittyvät yhteiskunnalliset asenteet voivat muuttua ajan kuluessa, ja kirjallisuuskatsauksessa on pyritty siihen, että suurin osa lähteistä auttaa heijastamaan sijaishuollon nykytilannetta ja käytäntöjä.

6 Johtopäätökset ja kehittämisehdotukset lastensuojelulle

Tulosten perusteella yhteisenä johtopäätöksenä voidaan nähdä, että sijaishuollon onnistuminen edellyttää monien tekijöiden tasapainoista huomioon ottamista, kuten lapsen edun varmistamista, vakautta ja moniammatillista yhteistyötä. Lapsen etu ja osallisuus nousevat keskiöön lähes kaikissa käsitellyissä lähteissä, mikä osoittaa, että lapsen hyvinvoinnin takaaminen vaatii ensisijaisesti toimivia rakenteita ja käytäntöjä, jotka huomioivat lapsen oikeudet ja mahdollisuuden vaikuttaa omaan elämäänsä. Tämä painotus ilmenee esimerkiksi Valtiontalouden tarkastusviraston (2012) ja V-M De Godzinskyn (2014) tutkimuksissa, joissa korostetaan lainsäädännön ja sijaishuollon käytäntöjen jatkuvaa kehittämistä. Johtopäätöksenä voidaan siten todeta, että lapsen etua ja osallisuutta edistävien periaatteiden toteutuminen käytännössä on keskeinen onnistumisen mittari.

Lisäksi kirjallisuuskatsauksen perusteella voidaan päätellä, että sijaishuollon vaikuttavuus liittyy tiiviisti palveluiden jatkuvaan arviointiin ja kehittämiseen. Tutkimuksissa, kuten Aaltio ja Eriksson (2023) sekä Kananoja ja Ruuskanen (2019), korostetaan sijaishuollon arvioinnin ja vaikuttavuuden tutkimisen puutteita, mikä viittaa tarpeeseen kerätä systemaattista tutkimustietoa sijaishuollon tuloksista. Tämä yhteinen johtopäätös osoittaa, että lastensuojelun kenttä vaatii selkeän arviointikehyksen, jotta palveluiden laatu voidaan varmistaa ja sijaishuollon vaikuttavuutta parantaa pitkäjänteisesti. Näin sijaishuollon kehittäminen ei perustu ainoastaan lainsäädännön tai periaatteiden kehittämiseen, vaan myös konkreettisiin toimenpiteisiin ja jatkuvaan arviointiin, jotka vastaavat lapsen tarpeisiin käytännössä.

Lastensuojelun toimijoiden on tärkeää kehittää palvelujaan vastaamaan alan jatkuvasti muuttuviin tarpeisiin ja haasteisiin. Sijaishuollon kehittämisen kannalta on keskeistä ymmärtää haasteet ja tarpeet, joita lapset ja perheet kohtaavat, ja pyrkiä tarjoamaan yhä kokonaisvaltaisempia ratkaisuja heidän tukemisekseen. Kehityskohteita ovat muun muassa ennaltaehkäisevä työ, monialainen yhteistyö, lapsen osallisuuden varmistaminen, alan ammattilaisten osaamisen ja koulutuksen vahvistaminen, resurssien lisääminen, tietojärjestelmien kehittäminen sekä seurannan ja arvioinnin tehostaminen.

Lapsen osallisuuden ja hänen äänen kuulemisen merkitys on suuri, sillä lapsilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa heitä koskeviin päätöksiin. Tämä toteutuu esimerkiksi lapsivaikutusten arvioinnin avulla ja varmistamalla, että lapsen mielipiteitä kuullaan ja arvostetaan. Samalla sijaishuollon ammattilaisten koulutusta tulisi vahvistaa. Koulutuksella voidaan lisätä ammattilaisten valmiuksia

kohdata haastavia tilanteita ja tukea lapsia esimerkiksi traumaattisten kokemusten käsittelyssä ja varhaisessa vuorovaikutuksessa. Koulutusta kulttuurisensitiiviseen lähestymiseen olisi myös tärkeää lisätä.

Kasvavat resurssitarpeet korostavat sijaishuollon lisärahoituksen merkitystä, jotta palvelut voivat vastata yhä monimuotoisempiin tarpeisiin. Resurssien lisääminen mahdollistaa niin henkilöstön määrän kasvattamisen kuin palveluvalikoiman laajentamisen. Tietojärjestelmien kehittäminen on yksi keino, joka voi helpottaa tiedonkulkua ja asiakastietojen hallintaa. Tehokkaammat järjestelmät tukevat työntekijöitä, mikä puolestaan parantaa asiakkaiden palvelukokemusta.

Lopuksi sijaishuollon toiminnan jatkuva arviointi ja seuranta ovat välttämättömiä palvelujen laadun takaamiseksi. Arviointi auttaa tunnistamaan sekä onnistumiset että kehittämiskohteet, ja se luo perustan lastensuojelun jatkuvalla parantamiselle. Näiden kehitystoimien avulla voidaan parantaa sekä lasten että perheiden hyvinvointia ja luoda kestäviä ja tehokkaita toimintamalleja tulevaisuutta varten.

6.1 Jatkotutkimusehdotukset

Opinnäytetyön perusteella esille nousee useita jatkotutkimusehdotuksia, joiden tarkempi tutkiminen voisi merkittävästi edistää sijaishuollon ja lastensuojelun kehittämistä ja parantaa palvelujen laatua sekä vaikuttavuutta. Yksi keskeisimmistä jatkotutkimusaiheista on sijaishuollon vaikuttavuuden arviointi. Suomessa on edelleen puutteita kattavassa vaikuttavuustutkimuksessa, erityisesti sijaishuollon osalta (Kananoja & Ruuskanen, 2019). Laajempi vaikuttavuusanalyysi, joka tarkastelisi esimerkiksi sijaishuollon vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja sijoitusten pitkäaikaisiin tuloksiin, tarjoaisi arvokasta tietoa päätöksenteon tueksi ja auttaisi osoittamaan tehokkaimpia tukimuotoja. Tämä tieto voisi lisäksi ohjata resurssien kohdentamista tarkemmin.

Ennaltaehkäisevän työn merkitys nousee myös jatkuvasti esiin kirjallisuudessa, mutta tarvitaan lisää tutkimusta siitä, miten varhaiset tukitoimet vaikuttavat perheiden ja lasten tilanteisiin pitkällä aikavälillä. Tutkimus, joka keskittyisi ennaltaehkäisevien tukipalvelujen vaikutusten analysointiin, voisi tuottaa tärkeää tietoa perheiden hyvinvoinnista ennen sijaishuollon tarvetta. Tämä ennakoivan työn vaikutusten syvällisempi ymmärtäminen tukisi lastensuojelun pyrkimyksiä puuttua tilanteisiin jo varhaisessa vaiheessa, mikä ehkäisisi tilanteiden kriisiytymistä.

Moniammatillisen yhteistyön parantaminen on tunnistettu yhdeksi sijaishuollon keskeisistä kehittämisalueista. Yhteistyön käytännön toteutuksen haasteet ja mahdollisuudet ovat kuitenkin jääneet vähäiselle tutkimukselle, vaikka tehokas ja sujuva yhteistyö eri toimijoiden kesken voisi huomattavasti parantaa sijaishuollon vaikuttavuutta. Jatkotutkimus, joka keskittyisi eri ammattilaisten välisen yhteistyön toimivuuden, haasteiden ja hyötyjen analysointiin, voisi tarjota käytännön ratkaisuja tehokkaamman yhteistyön rakentamiseksi. Tämä auttaisi varmistamaan, että lapset ja perheet saavat tarpeisiinsa parhaiten vastaavaa ja koordinoitua tukea.

Lapsen osallisuus ja hänen mielipiteensä tulisi huomioida lastensuojeluprosessin jokaisessa vaiheessa, ja tämä periaate onkin selkeästi esillä sekä kansainvälisissä suosituksissa että suomalaisessa lastensuojelulaissa. Tarvitaan kuitenkin lisää tutkimusta siitä, miten lapsen mielipiteet käytännössä otetaan huomioon päätöksenteossa ja miten lasten osallisuus toteutuu sijaishuollossa. Jatkotutkimus voisi keskittyä lapsen kokemuksiin osallistumisesta ja kuulluksi tulemisesta, mikä tarjoaisi arvokasta tietoa siitä, kuinka lapsen etua ja osallisuutta voidaan vahvistaa käytännössä.

Viimeinen merkittävä jatkotutkimusehdotus liittyy ammattilaisten osaamiseen ja koulutuksen kehittämistarpeisiin. Ammattilaisten koulutuksella voidaan lisätä heidän valmiuksiaan kohdata moninaisia tilanteita sijaishuollossa, mutta tarvitaan tarkempaa tietoa siitä, millaista osaamista ja koulutusta he erityisesti kokevat tarvitsevänsä. Tutkimus, joka kartoittaisi sijaishuollon ammattilaisten tarpeita esimerkiksi traumatyöskentelyssä, kulttuurisensitiivisyydessä ja varhaisessa vuorovaikutuksessa, voisi tarjota arvokasta tietoa koulutuksen suunnittelun tueksi.

Lähteet

- Aaltio, E. & Erikson, P. 2023. Sijaishuollon mustaa laatikkoa ryhdytty avaamaan vaikuttavuuden ja laadun arvioimiseksi. Yhteiskuntapolitiikka, 88(3). https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146740/YP2303_Aaltio%26Eriksson.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu 21.4.2024.
- Aaltio, E., & Isokuortti, N. 2022. Vahvempaa tutkimustietoa sosiaalityön kehittämiseksi: kriittisiä askeleita. Sosiaalityön tiedeblogi - tutkitusti sosiaalityöstä.
- Bardy, M. 2013. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Juvenes Print.
- De Godzinsky, V-M. 2014. Lapsen etu ja osallisuus hallinto-oikeuksien päätöksissä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia, 267. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/d753b0cc-a151-4020-a434-309be6a3bb28/content>. Viitattu 29.2.2024
- Ervasti, H., & Harju, A. 2019. Lastensuojelun moniammatillisen yhteistyön haasteet ja mahdollisuudet. Sosiaalityö, 44(3), 288–297.
- Gibb, J. & Edwards, A. 2017. From Care to Independence. Findings from research supported by The Big Lottery, conducted in partnership with The Prince's Trust. Viitattu 10.5.2024
- Helavirta, S., Laakso, R. & Pösö, T. 2014. Huostaanoton kuva suomalaisen tutkimuksen valossa. Janus, 22(3), s. 288–298. Viitattu 28.4.2024.
- Heino, T., Berg, K., & Hurtig, J. 2000. Perhetyön ilo ja hämmennys. Lastensuojelun perhetyömuotojen esittelyä ja jäsenyyksiä. Helsinki: Stakes.
- Heikkilä, M., & Juhila, K. 2017. Moniammatillinen työ sosiaalityössä. Teoksessa M. Heinonen, J. Jokinen, M. Notko & T. Pösö (toim.), Sosiaalityön perusteet (2. painos). Helsinki: Gaudeamus.
- Isoherranen, K. 2008. Enemmän yhdessä - moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY.
- Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. 2013. Kuvailuva kirjallisuuskatsaus: Eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. Hoitotiede, 25(4), 291–301.
- Katariina, P. & Savisalo, S. 2018[A1] . Näkökulmia lastensuojelun ylisukupolvisten asiakkuuksien ehkäisyyn. https://www.sos-lapsikyla.fi/fileadmin/user_upload/tiedostot/kuvat/pdf-tiedostot/SOSLapsikyla-Ylitse-raportti-2018.pdf Viitattu 29.3.2024.
- Kananoja, A. & Ruuskanen, K. 2019. Selvityshenkilön ehdotukset lastensuojelun toimintaedellytysten ja laadun parantamiseksi. Loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita. 2019:4.
- Lastensuojelun Keskusliitto. 2024. Lapsen vuoksi – lastensuojelun sijaishuollon onnistuminen edellyttää työntekijöiden pysyvyyttä. <https://www.lskl.fi/tiedotteet/lapsen-vuoksi-lastensuojelun-sijaishuollon-onnistuminen-edellyttaa-tyontekijoiden-pysyvyytta/> Viitattu 29.2.2024.
- Lastensuojelulaki. 417/2007. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> Viitattu 4.1.2024.

- Lee, C. & Berrick, J-D. 2014. Experiences of youth who transition to adulthood out of care: Developing a theoretical framework. *Children and Youth Services Review* 46, 78–84.
- Lipponen, L. & Lastikka A-L. 2016. Immigrant Parents' Perspectives on Early Childhood Education and Care Practices in the Finnish Multicultural Context. *International Journal of Multicultural Education*, 18(3), 75–94.
- Malja, M., Puustinen-Korhonen, A., Petrelius, P., & Eriksson, P. 2019. Lastensuojelun laatusuositus. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen kuntaliitto. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf Viitattu 1.3.2024.
- Malmivaara, A. 2015. Järjestelmällisen katsauksen arviointi. Käypä hoito. Suomalainen lääkäriseura Duodecim. Terveys- ja sosiaalitalouden yksikkö, Terveiden ja hyvinvoinninlaitos.
- Metsämuuranen, J. 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä: tutkijalaitos
- Myllärniemi, A. 2007. Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammattikäytäntönä – jäsenyyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. http://www.socca.fi/files/108/Lastensuojelun_perhetyo_ammattikaytantaona.pdf Viitattu 5.1.2024.
- Muukkonen, P. 2010. Tieteen etiikan keskeiset ongelmat ja tutkimuseettiset periaatteet Suomessa. *Tieteissä tapahtuu*. 2/2010. Viitattu 15.5.2024
- Petrelius, P. & Eriksson, P. 2018. Uudistuva lastensuojelu. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137112/URN_ISBN_978-952-343-208-6.pdf Viitattu 6.2.2024.
- Porko, P., Heino, T. & Eriksson, P. 2018. Selvitys yksityisistä lastensuojelun yksiköistä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Pirttimaa, R. & Väliavaara, C. 2018. Educational intervention planning for children in foster care in Finland : A case study. *Education Inquiry*, 9(2), 237-246.
- Rönkkö, L. & Rytkönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Saastamoinen, K. 2021. Lasten oikeuksien toteutuminen sijaishuollossa vuosina 2018-2020: Lasten eduskunnan oikeusasiamiehelle tekeminen kantelujen näkökulmasta. Raportteja ja muistioita. Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Salminen, S. 2011 Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdanto kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallinto-tieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisu (62). https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7961/isbn_978-952-476-349-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu 10.10.2024
- Savisalo, O. 2018. Keskustellaan lastensuojelusta: tutkimus Helsingin Sanomissa vuosina 1990-2020 käydystä lastensuojelun julkisesta keskustelusta. Väitöskirja. Lapin yliopisto. Viitattu 1.10.2024.
- Szymanski, L. & Seppälä, H. 1995. Specialized Family Care for Children with Developmental Disabilities: The Finnish Experience. *Child Welfare*: 74:2.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Lastensuojelun käsikirja: Sijaishuoltoon siirtyminen ja yhteistyö vanhempien kanssa. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijais-huolto/sijaishuoltoon-siirtyminen-ja-yhteistyö-vanhempienkanssa#yhteistyövelvoite> Viitattu 30.3.2024.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Lastensuojelun käsikirja: Lastensuojelun asiakassuunnitelma. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-asiakassuunnitelma> Viitattu 25.3.2024.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Lastensuojelun käsikirja: Mitä on lastensuojelu. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-onlastensuojelu> Viitattu 25.3.2024

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Lastensuojelun käsikirja: Työskentely lapsen ja läheisten kanssa huostaanottovaiheessa. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/tyoskentely-lapsenja-laheisten-kanssa-huostaanottovaiheessa> Viitattu 26.3.2024.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Lastensuojelun käsikirja: Jälkihuolto. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto> Viitattu 20.3.2024.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Lastensuojelun käsikirja: Kiireellinen sijoitus. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/kiireellinen-sijoitus> Viitattu 18.3.2024.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Lastensuojelun käsikirja: Lastensuojelun avohuollon tukitoimet. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet> Viitattu 25.3.2024.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Lastensuojelun käsikirja: Sijaishuollon hankinta. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-hankinta> Viitattu 3.5.2024.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Lastensuojelun käsikirja: Sijaishuoltoon siirtyminen ja yhteistyö vanhempien kanssa. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijais-huolto/sijaishuoltoon-siirtyminen-ja-yhteistyö-vanhempienkanssa#yhteistyövelvoite> Viitattu 30.3.2024.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Lastensuojelun käsikirja: Lastensuojelun asiakassuunnitelma. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-asiakassuunnitelma> Viitattu 25.3.2024.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Lastensuojelun käsikirja: Mitä on lastensuojelu. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-onlastensuojelu> Viitattu 25.3.2024.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Lastensuojelun käsikirja: Työskentely lapsen ja läheisten kanssa huostaanottovaiheessa. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/tyoskentely-lapsenja-laheisten-kanssa-huostaanottovaiheessa> Viitattu 26.3.2024.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Lastensuojelun käsikirja: Jälkihuolto. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto> Viitattu 20.3.2024.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Lastensuojelun käsikirja: Kiireellinen sijoitus. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/kiireellinen-sijoitus> Viitattu 18.3.2024.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Lastensuojelun käsikirja: Lastensuojelun avohuollon tukitoimet. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet> Viitattu 25.3.2024.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Lastensuojelun käsikirja: Sijaishuollon hankinta. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-hankinta> Viitattu 3.5.2024.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2024. Hyvä tieteellinen käytäntö. <https://tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytando-htk>. Viitattu 8.11.2024

Törrönen, M & Giddings, C-M. 2018. Reciprocal Relationships and Well-being: Implications for Social Work and Social Policy. London & New York: Routledge & Taylor & Francis. Viitattu 9.5.2024

Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N., & Toivanen, R. 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä. Helsinki: Kirjapaja.

Valtiontalouden tarkastusviraston raportti. 2012. Tuloksellisuustarkastuskertomus. lastensuojelu. Helsinki: Edita Prima Oy.

YK:n lasten oikeuksien sopimus. 1991. Finlex.

Liitteet

Liite 1. Hakutulos

Tekijät	Artikkelin nimi	Vuosi	Tuloksia
Valtiontalouden tarkastusvirasto	Valtiontalouden tarkastusraportti	2012	Negatiivinen tilanne alalla, lasten etu ei toteudu, perheiden tärkeys todella suuri.
V-M De Godzinsky	Lapsen etu ja osallisuus hallinto-oikeuksien päätöksissä	2014	Lapsen edun turvaaminen lain keskiössä, huostaanotto vasta, kun avohuollon tukitoimet eivät riitä ja lapsen etua tulisi valvoa aina kokonaisvaltaisesti.
Malja, Puustinen-Korhonen, Petrelius, Eriksson	Lastensuojelun laatusuositus	2019	Lapsen edun arvioinnissa tärkeää mm. turvallinen kasvuympäristö, tasapainoinen kehitys ja mahdollisuus vaikuttaa omiin asioihin.
Petrelius, Eriksson	Uudistuva lastensuojelu	2018	Sijoitettujen lasten alkutilanteen merkitys todella tärkeä, sekä sijoituksen alku monimutkainen; kiinnitettävä huomiota, jotta tilanne etenee ja paranee.
Aaltio, Erikson	Sijaishuollon mustaa laatikkoa ryhdytty avaamaan vaikuttavuuden ja laadun arvioimiseksi	2023	Keskeinen osa prosessia: tavoite varmistaa turvallisuus. Sijaishuollon laadun arvioinnissa kiinnitetään huomiota mm. palvelujen saatavuuteen ja henkilöstön osaamiseen.
Kananoja, Ruuskanen	Selvityshenkilön ehdotukset lastensuojelun toimintaedellytysten ja laadun parantamiseksi	2019	Keskustelu vaikuttavuudesta lisääntynyt; Suomessa ei ole kattavia tutkimuksia vaikuttavuudesta, erityisesti sijaishuollon vaikuttavuudesta.
Aaltio, Isokuortti	Vahvempaa tutkimustietoa sosiaalityön kehittämiseksi: kriittisiä askeleita	2022	Ensimmäisiä yrityksiä tutkia lyhytaikaista vaikuttavuutta; tärkeää suhtautua moniulotteisesti ja kehittää mm. mittareita vaikuttavuuden ymmärtämiseksi.
YK: lapsen oikeuksien sopimus	YK: lapsen oikeuksien sopimus	1991	Olellainen kansainvälinen sopimus
Saastamoinen	Lapsen oikeuksien toteutuminen sijaishuollossa vuosina 2018–2020: lasten eduskunnan oikeusasiamiehelle tekemien kantelujen näkökulmasta	2021	Lapsen oikeuksien parempaan toteutumiseen voidaan käyttää mm. koulutuksen kehittämistä ja resurssien lisäämistä.
Lastensuojelun keskusliitto	Lapsen vuoksi – lastensuojelun sijaishuollon onnistuminen edellyttää työntekijöiden pysyvyyttä	2024	Työntekijöiden pysyvyys on avainasemassa.

Porko, Heino, Erikson	Selvitys yksityisistä lastensuojelun yksiköistä	2018	Keskeisin haaste on tekijöiden vaihtuvuus, työn kuormitus ja työn luonne on monilta osin hankala esimerkiksi vuorotyö.
Pirttimaa, Väliavaara	Educational Intervention Planning for Children in Foster Care in Finland: A Case Study	2018	Koulutus voi toimia eräänlaisena suojatekijänä haastavissa tilanteissa; korostaa tarvetta koulutuksen kehittämiseen.
Szymanski, Seppälä	Specialized Family Care for Children with Developmental Disabilities: The Finnish Experience	1995	Monikulttuurisuuden haasteet merkittäviä; kohdennettu perhetyö korostaa työntekijöiden jatkuvan koulutuksen tarvetta
Lastikka, Lipponen	Immigrant Parents' Perspective on Early Childhood Education and Care Practices in the Finnish Multicultural Context	2016	Kulttuurien välinen ymmärrys tärkeää; kulttuurituntemukselle tarvetta sijaishuollossa, ja monimuotoisuuteen on vastattava; haasteena mm. resurssit.
Törrönen, Giddings	Reciprocal Relationships and Well-Being: Implications for Social Work and Social Policy	2018	Vakaus ja ennakoitava elinympäristö ovat elintärkeitä lasten emotionaalisen ja psykologisen kehityksen kannalta; vakauden puute voi johtua mm. työntekijöiden vaihtuvuudesta.
Gibb, Edwards	From Care to Independence: Findings from Research Supported by the Big Lottery, Conducted in Partnership with the Prince's Trust	2017	Toistuva sijaishuoltopaikan vaihtaminen luo epävakautta lapsen elämään; monet nuoret joutuvat vaihtamaan paikkoja ja tottumaan uusiin ohjaajiin, mikä vaikuttaa elämän vakauteen.
Lee, Berrick	Experiences of Youth Who Transition to Adulthood Out of Care: Developing a Theoretical Framework	2014	Sijaishuoltopaikan tulisi pysyä samana vakauden nimissä, ja tutut ohjaajat tukevat paremmin nuoren kehitystä.
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos		2024	Kehitys vaatii sitoutumista jatkuvaan arviointiin ja palveluiden parantamiseen, jotta sijaishuollon tehokkuus ja vaikuttavuus voidaan varmistaa.